

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Politicko-ekonomický vývoj Čínské lidové republiky

v 50. letech 20. století

Matěj Svoboda

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Politicko-ekonomický vývoj Čínské lidové republiky

v 50. letech 20. století

Matěj Svoboda

Vedoucí práce: prof. PhDr. Aleš Skřivan, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019

.....

Na tomto místě bych rád poděkoval prof. PhDr. Aleši Skřivanovi, Ph.D. za odborné vedení a rady, které mi poskytl během zpracovávání bakalářské práce.

1	ÚVOD	6
2	OD CÍSAŘSTVÍ K REPUBLICE.....	9
2.1	Konec císařství.....	9
2.2	Po smrti Jüan Š'-kchaje.....	12
2.3	Souboje Kuomintangu a Komunistické strany Číny.....	14
3	MEZI SOCIÁLNÍ REVOLUCÍ A VELKÝM SKOKEM VPŘED	18
3.1	Osoba Mao Ce-tunga a jeho příchod k moci.....	18
3.2	Role Čínské lidové republiky v korejské válce	23
3.3	Když jedna kampaň vede k druhé	26
4	VELKÝ SKOK VPŘED	30
4.1	Události předcházející Velkému skoku	30
4.2	Průběh Velkého skoku vpřed	36
4.3	Důsledky Velkého skoku vpřed	40
5	ZÁVĚR.....	45
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49
7	RESUMÉ.....	52

1 ÚVOD

Předkládaná bakalářská práce je orientována na události nastalé v období 50. let v Čínské lidové republice (dále bude v práci používáno označení pomocí zkratky ČLR). Toto období je v historii Čínské lidové republiky ve znamení několika, ať už politických, ale také hospodářských kampaní. Období 50. let znamenalo pro ČLR neustálé posilování moci Komunistickou stranou Číny. V práci je popsán nástup komunistů k moci, jejichž politika formovala a dodnes stále formuje život v ČLR. Přes Maův nástup k moci se postupně přeneseme k angažovanosti čínské armády v korejské válce. Následně budou popsány politické kampaně Hnutí sta květů a Hnutí proti pravičákům, které zformovaly členské zastoupení v Komunistické straně Číny (dále jen KS Číny). Poslední roky 50. let byly ve znamení Velkého skoku vpřed, jehož výsledkem bylo ekonomické zhroucení a obrovský hladomor.

Hlavním cílem bakalářské práce je zmapovat období 50. let na základě dostupné literatury. Práce se věnuje všem událostem, které měly zásadní význam pro chod celého politického a hospodářského systému v ČLR. Práce zkoumá známé příčiny událostí, jejich průběh a důsledky, v některých případech se také zabývá popisem ideologických motivů a záměrů. Práce se snaží ukázat velmi komplikované politické pozadí a najít hlavní stimul a cíle, které byly pohonem pro některé události v 50. letech. V předkládané práci je věnována značná pozornost osobě Mao Ce-tunga, který byl hlavním podněcovatelem všech akcí. Je tedy otázkou, jestli vždy Mao sledoval své osobní cíle, anebo se opravdu snažil vytvořit lepší zemi?

Text bakalářské práce je kromě Úvodu a Závěru tvořen třemi kapitolami, které se dále dělí na tři podkapitoly. Události jsou zpravidla řazeny chronologicky, ale v některých případech se určité události překrývají. Hlavním účelem první kapitoly je představit čtenáři poslední roky Číny jako monarchie a její následnou přeměnu v republiku. Čtenáři je zde stručně přiblížena problematika prvních let čínského státu ve 20. století. V této kapitole je popsán politický systém, který

fungoval před příchodem komunistů k moci a jejich politický souboj s tehdejším politickým protivníkem, kterým je Kuomintang (dále jen KMT).

První část druhé kapitoly nastiňuje některé mezníky života vůdce Mao Ce-tunga. Je zde popsána jeho cesta k moci a také první politické kroky. Následně se v kapitole dostáváme za hranice ČLR, konkrétně do Koreje, kde vypukla korejská válka. V této podkapitole je popsáno konkrétní zapojení čínské armády, zvláště Čínské lidové osvobozené armády. V práci je též zachycen dopad korejské války na Maovu politiku. Poslední součástí kapitoly je analýza dvou zásadních politických kampaní v 50. letech. První je Hnutí sta květin, ve které se Mao snažil o zapojení více vzdělaných lidí do transformace státu, druhou je pak Hnutí proti pravičákům, které Mao vyvolal jakožto výsledek první kampaně.

Další kapitola se věnuje politice Velkého skoku vpřed. Nejprve se zaměřuje na události a okolnosti, které samotnému průběhu předcházely, jako například kolektivizaci v zemědělství, která byla součástí pozemkové reformy. Jsou zde také zachyceny myšlenky a pohnutky, které vedly komunistický režim k tak drastické politicko-hospodářské kampani. Celá tato politika se zaměřila na obrovský progres v oblasti zemědělství a průmyslu. Dá se označit spíše za kampaň politickou než ekonomickou. V kapitole je popsána situace, kdy byli rolníci nuceni odejít ze zemědělství a začít pracovat v průmyslu, zvláště na výrobě oceli. Pro tu bylo typické budování domácích pecí, které se dají označit za velmi zastaralé. V kapitole je také uvedeno, z jakého důvodu se ve Velkém skoku pokračovalo i přes neúspěch v roce 1959. Na závěr kapitoly jsou uvedeny dopady této kampaně, zvláště je věnována pozornost velkému hladomoru.

Při vytváření práce byla použita česká i cizojazyčná literatura. Pro základní kostru a hlavní přehled v čínských dějinách byla velmi užitečná kniha *Dějiny Číny* od významného amerického historika Johna Kinga Fairbanka, který se velmi pečlivě věnuje čínským dějinám. Dalším významným zdrojem je soubor knih *Čína ve XX. století* od české sinoložky Ivany Bakešové.

Hlavním literárním zdrojem pro události v 50. letech byla cizojazyčná literatura. Tato léta byla zvláště v režii vůdce Mao Ce-tunga. Právě on je osobou,

kteřá stála za většinou politických kroků, ať už se jedná o menší politické kampaně, tak se stal hlavním propagátorem Velkého skoku vpřed. Pro zpracování Maova života byly stěžejní tři knihy. Zvláště pak *Mao* od Philipa Shorta, kde je velmi podrobně popsán vůdcův život a jeho politické kroky. Další byla stejnojmenná kniha Mao, ale od amerického autora Jonathana Spence. Byly také využity některé informace z díla *Mao: Příběh, který možná neznáte* od autorů Jung Changa a Jona Hallidaye, ve které se občas objevují informace, které se v jiných knihách mírně odlišují. V některých knihách, jako například *Red star over China: The Classic Account of the Birth of Chinese Communism* od Edgara Snowa je obsah knihy založen na rozhovorech se samotným vůdcem, a proto mohou být některé informace zkreslené.

Při zpracovávání témat událostí v 50. letech, tedy zapojení ČLR do korejské války a politických kampaní na čínském území, bylo využito převážně cizojazyčných zdrojů. Stěžejním dílem pak byla kniha *China's road to Korean war* od Jian Chena, ve které byly popsány nejen vojenské události, ale také zde byly vysvětleny pohnutky, které vedly čínskou armádu do války. Z českých zdrojů stojí za zmínku kniha *Korejská válka 1950-1953* od Briana Catchpoola. Informace týkající se politických kampaní pochází většinou z cizojazyčných titulů.

Pro zmapování Velkého skoku vpřed byly nejdůležitější cizojazyčné zdroje, jelikož české zdroje se tomuto tématu věnují pouze povrchově. Velmi důležitými zdroji pro tuto kapitolu byla *The Cambridge history of China, Vol. 14: Peoples republic part 1: Emergence of revolutionary China* od Johna Kinga Fairbanka a Rodericka MacFarcuera a kniha *The politics of China: Eras of Mao and Deng* jejímž autorem je samotný Roderick MaxFarcuer. V těchto knihách je podrobně popsáno počínání čínské komunistické vlády a také samotného Maa. Pro interpretaci důsledků Velkého skoku a také popsání obrovského hladomoru byly užitečné studie, které se zaměřují na výsledky této tragédie. V jednom článku je též vyobrazena tabulka úbytku obyvatelstva.

V této bakalářské práci je použit pouze český přepis z čínštiny. Některé literární zdroje obsahují i špatně napsaná jména, a proto bylo pro jednodušší orientaci vybrána česká transkripce.

2 OD CÍSAŘSTVÍ K REPUBLICĚ

2.1 Konec císařství

První myšlenky ubírající se směrem ke vzniku republiky se v Číně objevují již na konci 19. století, kdy dochází k několika nevolím. Objevuje se zde řada povstání. Velmi významným bylo Boxerské povstání mezi léty 1898-1901.¹ Toto povstání bylo zorganizováno několika tajnými skupinami, které se postavily proti rozpínavosti cizích mocností. Jedna z mnoha skupin dala později celému povstání jméno. Jednalo se o tajnou společnost I–che–čchuän u nás známou jako Pět spravedlnosti a harmonie.² To bylo pro dynastii Čching velmi vysilující.³ Hlavním hybatelem a vůdcem v té době byla císařovna vdova Cch'-si. Ona byla svou povahou velmi konzervativní, s ní se pomalu čínská říše posouvala směrem k zániku. Udělala i pár velmi zvláštních a nepraktických aktů. Nechala například místo výstavby loďstva postavit Letní palác v Pekingu, který v té době neslavil tolik úspěchů jako dnes z hlediska turismu.⁴

Nakonec celého Boxerského povstání využila i sama císařovna vdova a přidala se k povstalcům v boji proti cizincům. Poslední tečkou za touto událostí v čínské říši bylo vydání Boxerského protokolu, který byl podepsán v září 1901. Tento protokol jasně Číně udal vojenské reparace, které musí zaplatit a také umožnil vytvoření ochranných gard pro cizince. To vše znamenalo pro Čínu velké zklamání v souvislosti s možností stát se nezávislou zemí. Byl to také poslední politická krok pro mandžuskou dynastii Čching.⁵

¹ FAIRBANK, John King, *Dějiny Číny*, Praha 1998, s. 266.

² LIŠČÁK, Vladimír, *Čína*, Praha 2002, s.132.

³ Od roku 1644 u moci v Číně

⁴ BAKEŠOVÁ, Ivana, *Čína ve XX. století. Díl 1.*, Olomouc 2001, s.9.

⁵ FAIRBANK, *The Cambridge history of China, Vol. 11: Late Ch'ing 1800-1911 part 2*, Cambridge 1980, s. 506.

Další osobou, která výrazně vstoupila do dění na čínské politické scéně byl Sun Čung-šan dále jako Sunjatsen. Původně běžný občan, který později prošel několika školami západního typu od Hongkongu až po Havaj, zakládá právě na Havaji v září 1894 Společnost na povznesení Číny (Sing-čung-chuej). S tímto hnutím, ale v Číně neuspěl, a tak se přesouvá do Londýna a později do Tokia. Japonsko bylo totiž na přelomu 19. a 20. století centrem všech revolucionářů a reformistů. Zde později Sunjatsen vytvořil učení o tzv. „*třech lidových principech*“. Tyto pilíře byly nacionalismus, demokracie a socialismus. V roce 1905 pak v Tokiu zakládá organizaci s názvem Sjednocená liga. Hlavní oporou ligy měly být zahraniční státy, ale to bylo v rozporu s míněným antiimperialistickým mladým intelektuálům. Nakonec byl přijat pouze jeden princip, a to socialismus. S postupem času dochází k vnitřním názorovým neshodám a liga se rozděluje.⁶ Základní politickou tezí bylo „svrhnout mandžuskou říši a obnovit Čínu pro Číňany, zřídit republiku a rozdělit mezi lidi půdu rovným dílem“.⁷

Řada reforem ze strany císařovny vdovy Čchi-si vedla k průmyslovému růstu v zemi. Ani to však nezastavilo nárůst nacionalismu, který postupně v lidech bobtnal. Vše pak vyvrcholilo v roce 1911, kdy se stavěla železnice v S'-čchuanu, kdy místní donátoři stavby nechtěli, aby zisky ze železnice mířily do státní kasy. Čchingové se snažili tento odpor potlačit vojensky. To vše pak vyvrcholilo dne 10. října 1911 povstáním ve Wu-čchangu, které vyvolalo vlnu odlučování provincií, které se začaly prohlašovat za nezávislé státy a čchingská vláda tak nad nimi ztrácela kontrolu.

Finální událostí je pak vyhlášení Čínské republiky v Nankingu ze dne 1. ledna 1912, v jejímž čele stanul jako prozatímní prezident Sunjatsen.⁸ Z obav z občanské války přenechal post prezidenta nakonec dosavadnímu čchingskému ministerskému předsedovi Jüan Š'-kchajovi. Prozatímní vláda Čínské republiky následně přechází z tradičního čínského lunisolárního kalendáře na západní

⁶ WRIGHT, Davis Curtis, *The History of China*, Santa Barbara 2011, s. 121.

⁷ LIŠČÁK, *Dějiny Číny, Taiwanu a Tibetu v datech*, s.408

⁸ FAIRBANK, s. 286–287.

gregoriánský.⁹ Dne 12. října 1912 ohlašuje čchingský dvůr abdikaci teprve šestiletého císaře Pchu-i, který byl posledním čínským císařem.¹⁰

Ihned po nástupu do funkce prozatímního prezidenta začal Jüan Š'-kchaj dokazovat vládě a celé zemi, že to, co slíbil nehodlá dodržet. Jedním ze slibů byl přesun úřadu hlavního města do Nankingu. Nechtěl však ztratit své velmi dobře vydobyté a silné postavení na severu země, a tak hlavním městem stále zůstává Peking. Druhý slib se týkal poté sestavení vlády. Měl sestavit vládu, která bude složena poměrně z politiků ze severních provincií a ze zástupců provincií jižních. Vláda měla po půl roce vyhlásit volby do parlamentu, který měl zvolit řádného prezidenta. Sunjatsen a jeho blízké okolí viděli tyto volby jako příležitost, jak se zbavit závislosti na Jüan Š'-kchajovi. Opozice v čele se skupinou Tonghmenghui zakládá novou politickou stranu zvanou Kuomintang. Politická kampaň byla svěřena do rukou Sung Ťiao-ženovi, který studoval v Japonsku. Výsledkem jeho práce je poté výhra Kuomintangu ve volbách, politická strana získává naprostou převahu a většinu křesel v obou komorách parlamentu. To ovšem Jüan Š'-kchaje nijak neoslabilo, a naopak nechal zavraždit Sung Ťiao-žena, a to přímo na nádraží v Šanghaji bezprostředně před odjezdem na první schůzi parlamentu.¹¹ Dne 6. října 1913 nechá parlament ve zmanipulovaných volbách Jüan Š'-kchaj zvolit „řádým prezidentem“ na dalších 5 let. Inaugurace proběhla až 10. října, kdy je prozatímní vláda prohlášena za vládu řádnou.¹² Vládu následujícího roku však parlament rozehnal a nastolil otevřenou diktaturu.¹³

Ze strachu nad ztrátou kontroly Číny nechal Jüan Š'-kchaj zrušit všechna shromáždění na úrovni okresu a požádal tamní úředníky, kteří budou tvořit zástupce jednotlivých okresů. Snažil se také modernizovat i jiné sektory, ale neměl k tomu dostatek financí. V roce 1915 se snaží nechat se prohlásit císařem, ale bez úspěchu a o rok později umírá. Svými kroky dokázal zabránit společenské revoluci

⁹ WASSERSTROM, Jeffrey N., *The Oxford illustrated history of modern China*, Oxford 2016, s.97.

¹⁰ FAIRBANK, s. 290.

¹¹ BAKEŠOVÁ, s.18-19.

¹² BUCKLE EBREY, Patricia, *The Cambridge Illustrated History of China*, Cambridge 1996, s.266-267.

¹³ Tamtéž, s.268.

a připravil tak půdu pro vojenské guvernéry, ze kterých se později stávají regionální militaristé, tedy noví vůdci s novými myšlenkami.¹⁴

2.2 Po smrti Jüan Š'-kchaje

Po smrti Jüan Š'-kchaje stále fungovala ústřední vláda se sídlem v Pekingu. Všechny zahraniční země tuto vládu respektovaly, jakožto jedinou vládu celé Číny. Bohužel však tato vláda byla vnitřně velmi slabá a nestabilní. Stále pokračoval proces decentralizace moci, který byl zahájen již v posledním desetiletí mandžuské vlády. Toto období dostalo název podle vůdců, kteří studovali na vojenské akademii v Pej-jangu – tedy Pej-jangjunfa junfa, v češtině poté vláda severních militaristů. Toto období trvalo od roku 1916 do roku 1925. Vláda severních militaristů je tedy ukončena v roce 1925 díky Sunjatsenovi, který dokázal na jihu Číny vytvořit organizovanou revoluční skupinu, která úspěšně pronikla na sever země.¹⁵

Tato doba je pro Čínskou republiku také ve znamení dvou hnutí, tím prvním je Hnutí za novou kulturu. Ještě v roce 1915 se snažilo Japonsko díky svým nevybíravým požadavkům vytvořit protektorát nad Čínou. Tento pokus byl však neúspěšný, a naopak ukončil dlouholetou japonskou inspiraci pro čínské reformátory. Dochází k nárůstu čínského nacionalismu. Zastánci nového učení se začali zaměřovat na prvky tradičního konfucianismu a úplně se uzavřeli před světem tehdejší politiky. Hledali tak v tradičních hodnotách prvky, které by mohli použít pro vytvoření nové čínské kultury.¹⁶

Jako první úkol pro Hnutí za novou kulturu bylo tehdejší písemnictví, které bylo na svou dobu velmi zastaralé, jelikož čerpalo z 2. století př. n. l. Tento jazyk se jmenoval wen-jen a byl velmi složitý, kdy některá slova měla několik významů v závislosti na kontextu. Snaha zjednodušit jazyk do formy jazyka každodenní mluvy bylo důležité zvláště z hlediska obyčejných občanů, aby se tak mohli dorozumět v oblasti obchodu. Včele této literární kampaně stanul Chu Š', který

¹⁴ FAIRBANK, *The Cambridge history of China, Vol. 11*, s. 506.

¹⁵ BAKEŠOVÁ, s.23.

¹⁶ FAIRBANK, s. 305.

studoval na americké univerzitě. On byl propagátorem moderního jazyka – tzv. paj-chua. Zastánci hnutí také uspěli a bylo tak ukončeno období klasické čínské literatury.¹⁷

Chu Š' později aplikuje své poznatky a některé metody z univerzit ze západu na vědu v Číně. Pomáhá tak vytvářet nové humanitní obory, které okamžitě popřely některé mýty a legendy o vzniku Číny, kdy se zaměřil spíše na folklór a díla psaná hovorovým jazykem. V té době také přichází vliv z Evropy, kvůli právě probíhající první světové válce. Zapojení Čínské republiky do války se věnujeme v jiné kapitole. Ve světě se v té chvíli šířily nové myšlenky, které byly silně proti kapitalismu, tyto myšlenky se zajisté se dostaly i do Čínské republiky. Čínští intelektuálové, kterých bylo pomálu, se tak najednou ocitli v situaci, kdy se snaží přehodnotit dosavadní kulturu, která jim zůstala a zároveň museli pochopit a porovnat všechny nové myšlenky a názory, které k nim přicházely z celého světa.¹⁸

Čínská republika se také účastnila první světové války, byť jako nepřímá aktér. Zpočátku války Čína zastávala pozici neutrálního státu. Po smrti Jüan Š'-kchaje se strhlo soupeření mezi nejvyššími představiteli země, kdy jedna část chtěla účast ve válce a druhá byla proti. V tu chvíli prezident Li nechal 1. července vyhlásit císařství v jehož čele stanul opět sesazený císař Pchu-i. Po dvou týdnech bylo císařství svrženo předsedou vlády Tuan Čchi-žuejem.¹⁹

Vláda v čele s Tuan Čchi-žuejem vstupuje do války v Evropě v srpnu 1917. Nejednalo se o přímou pomoc ve vojenských operacích, ale šlo o vyslání dělníků do Ruska a Francie, kde musela pracovní síla do boje. Díky odchodu do války přišla Čína o pracovní sílu. V roce 1919 prohlašuje čínský prezident, že ve chvíli, kdy Čína vstoupila do války, pozbyly platnosti všechny smlouvy se zeměmi, se kterými se dostane Čína do střetu.²⁰

Druhým hnutím bylo později Hnutí 4. května. Šlo o demonstraci studentů a intelektuální vrstvy v Číně v květnu 1919. Vše zapříčinilo jednání mírových

¹⁷ FAIRBANK, s. 305-307.

¹⁸ Tamtéž, s. 307.

¹⁹ BAKEŠOVÁ, s.24.

²⁰ WRIGHT, s. 127.

vyjednávačů ve Versailles. Ti se totiž rozhodli ponechat čínský poloostrov Šantung v japonských rukách, a to nebylo v zájmu země. Protestovalo přes 3000 studentů v celém Pekingu. Centrem demonstrace se stalo náměstí Tchien-an-men u Brány nebeského klidu. Díky studentům se demonstrace šířily napříč celou Čínou.²¹

Došlo k uzavírání škol a také k násilnostem na studentech a následně k jejich zatčení. Pod tlakem stávek byla následně čínská vláda donucena propustit zatčené studenty a také některé vysoké úředníky, kteří byli označeni za japonské loutky.²² Literatura byla jediným prostředkem, ve kterém mohli studenti projevit svůj názor byla literatura. Většinu čtenářů literatury představovali právě studenti. Ti byli stejně jako spisovatelé v kole sociální revoluce. Autoři literatury prosazovali například individualismus anebo sexuální revoluci.²³

Hnutí 4. května mělo nakonec mnohem hlubší dopad. Podle současné historiografie Čínské lidové republiky se jednalo o velmi důležitý milník, kdy dochází k přechodu od starodemokratické etapy čínské revoluce k novodemokratické. Výsledky tohoto hnutí se posléze odrazily i v ideologickém smýšlení obyvatelstva. Vytvořily se tři proudy. Prvním proudem byla inspirace na západě, v jehož čele byl Chu Š'. Tehdy mělo nepočtenější zastoupení. Druhý proud byl silně ovlivněn taoismem a pacifismem v čele s Lien Čchiaem. Poslední myšlenkový proud, který byl sice ve 20. letech nejslabší, ale postupem času se stal nejúspěšnějším, byl proud inspirovaný sovětskými idejemi. Vyznavačem tohoto proudu byl Lin Ta-čao. Z vyznavačů toho proudu poté vzniká v roce 1921 komunistická strana Číny.²⁴

2.3 Souboje Kuomintangu a Komunistické strany Číny

Další dekáda historie Čínské republiky byla ve znamení mocenských soubojů dvou politických stran, a to Kumintangu a Komunistické strany. Nejprve si však popíšeme vznik obou těchto politických uskupení a následně popíšeme období počátků, kdy

²¹ FAIRBANK, s.308.

²² LIŠČÁK, Vladimír, *Dějiny Číny, Taiwanu a Tibetu v datech*, Praha 2008, s.438-440.

²³ FAIRBANK, s.308.

²⁴ BUCKLE EBREY, s 269.

spolu spolupracovali až po následné souboje. KMT někdy též nazývaný Národní strana má své kořeny již ve Sjednocené lize.²⁵ V roce 1912 se z ligy stává politická strana a mění své jméno na Kuomintang. Strana byla v roce 1914 zakázána. Vůdce strany Sunjatsen se proto rozhodl vytvořit novou politickou stranu, se kterou však neuspěl. O pět let později se mu podaří vrátit KMT místo v politické sféře Číny.²⁶ Jako centrum je zvolen Kanton odkud Sunjatsen řídí politické akce KMT.²⁷ V této době také vznikají sympatie se Sovětským svazem. Čína byla navštívena agentem kominterny²⁸ Holanďanem Marlingem, který diskutoval se Sunjatsenem o využití vlasteneckého hnutí ve prospěch revoluce v Číně.²⁹

Druhým politickým hráčem byla poté Komunistická strana Číny. Komunistická strana vzniká jako jedna ze dvou křídel Hnutí 4. května. Tato část aktivistů se nechtěla zajímat jen o kulturu a dějiny, ale měla zájem o politiku, toto křídlo vedli Čchen Tu-sioua³⁰ a Li Ta-čao³¹. Velkým vzorem byla díla Karla Marxe, která mohli pročitat čínští studenti při svých studijních cestách po Evropě.³² Zvláště při studiích ve Francii, kde přišli do styku s francouzskou dělnickou stranou a KS Francie.³³

První sjezd KS Číny se uskutečnil v červenci 1921 v Šanghaji. Bylo to odezvou na příjezd Marlinga, který se taktéž setkal s představitelem Kuomintangu, jak bylo již zmíněno. V těchto letech se již také objevuje jméno Mao Ce-tung, kterému bude věnována pozornost v další části práce. Jedná se však o jednoho z mála spoluzakladatelů, kteří nejprve věřili v Hnutí 4. května a následně měnili své ideje ve stylu marxismu a leninismu.³⁴ Postupem času se u Maa dokonce objevuje obdiv k násilí. Tvrdil, že není možné „...provést očistu bez obrovského

²⁵ Sjednocená liga byla politická skupina založená Sunjatsenem za účelem odboje proti dynastii Čching

²⁶ WASSERSTROM, s. 120-121.

²⁷ BUCKLE EBREY, s. 271-273.

²⁸ Kominternu taktéž Komunistická internacionála vznikla v roce 1919 v SSSR. Prvotním úkolem bylo šířit komunismus pomocí buněk v Evropě a následně získání vlády na Čínou

²⁹ BAKEŠOVÁ, s.42.

³⁰ Čchen Tu-sioua byl čínský politik a spisovatel, který se první předsedou KS v Číně

³¹ Li Ta-čao politik velmi úzce spolupracující s Maem

³² FAIRBANK, s.316.

³³ LIŠČÁK, Čína, s.141.

³⁴ FAIRBANK, s.318

násilí“.³⁵ Prvotním vzorem byla forma Kropotkinova anarchismu.³⁶ Zakladatelé komunistické strany své ideály začali utvářet postupně a nepřijali marxismus-leninismus ihned za svůj.³⁷

Otázku spolupráce s KMT řešila KS Číny na svých sjezdech v letech 1922 a 1923. Tehdy to KS neměla úplně jednoduché, a tak se rozhodla postupně vstupovat do KMT a udělat z něj tak národní revoluční hnutí. Na prvním sjezdu v roce 1924 byli komunisté přijati do řad KMT, ale měli dodržovat 3 Sunjantsenovy principy nacionalismus – boj proti imperialistům, demokracii – zbavit moci militaristy, blahobyt – zlepšení podmínek pro obyvatelstvo. Komunisté museli vstupovat jednotlivě, ale nakonec si utvářeli skupinky uvnitř strany. Celý KMT byl následně po celou dobu ovlivňován Sovětským svazem. Snažil se, aby v Číně proběhla sociální revoluce.³⁸

Po smrti Sunjatsena 12. března 1925³⁹ vznikl prostor pro první občanskou válku v Číně. Na většině území probíhaly bojkoty zahraničního zboží a narůstala averze vůči severním militaristům. Dne 1. července 1925 se pak vláda v Kantonu prohlašuje za národní a přibere pod sebe některé jižní provincie. Stále silnější vlivy ze SSSR a částečné zastoupení komunistů v KMT vede k neustálým sporům mezi levým a pravým křídlem.⁴⁰ Díky kominterně se daří postavit armádu ze žoldnéřů jižních provincií tzv. Národní revoluční armádu, která byla hlavní útočnou silou. NRA se trénovala ve vojenské akademii na ostrově Čchang-čou, kde v té době působil jako velitel Čankajšek.⁴¹

NRA v čele s Čankajšem pak dokázala za 2 měsíce během tzv. Severního pochodu získat některé provincie a také získali město Wu-čchan, kam přemístili ÚV KMT. Po úspěšném dobytí měst Šanghaj a Nanking provedl Čankajšek pravicový převrat. Komunisté se proti tomu snažili bránit účastí v levém křídle

³⁵ SHORT, Philip, *Mao*, Brno 2001, s. 54.

³⁶ Kropotkinův anarchismus bylo myšlení, které tvrdilo, že úspěchu dosáhnout jen na základě vzájemné pomoci a spolupráce

³⁷ WASSERSTROM, s. 131.

³⁸ BUCKLE EBREY, s. 274.

³⁹ LIŠČÁK, Čína, s.144.

⁴⁰ LIŠČÁK, Vladimír, Čína, s.142.

⁴¹ BAKEŠOVÁ, s.42.-43.

kuomintangské vlády ve Wu-čchanu. Na to navazují cizinecké čistky v Šanghaji a stávky komunistů proto nechal Čankajšek na doporučení svých rádců vyloučit komunisty z KMT. Někteří byli vězněni a jiní dokonce zavražděni, a to nejen v Šanghaji ale i v Nankingu, Kantonu a dalších městech. K vypuzení komunistů a sovětských rádců dochází i v levicové části KMT ve Wu-čchanu.⁴²

I přesto, že KMT získal moc, byl vládní aparát tvořen z několika neslučitelných prvků, takže nemohl fungovat jako stranická diktatura, ale jednalo se spíše o diktaturu Čankajška. V průběhu let se nakonec KMT ocitá v defenzivě, a to vůči KS a Japonsku.⁴³ Problémem pro Čankajška byla také velká rozloha země, kdy nemohl kontrolovat vzdálené provincie. Jeho vláda byla však naneštěstí uznána západními velmocemi, což přineslo velké finanční zdroje a mohlo se tedy začít se sjednocováním země. Mezi roky 1928 a 1934 opět narůstala moc KS, a to zvláště za podpory SSSR. V roce 1931 byl jako předseda ÚV KS zvolen Mao Ce-tung. V roce 1934 pak čínská Rudá armáda zahajuje tzv. Dlouhý pochod směrem na severozápad. Mao se tak stává de facto vůdcem čínských komunistů. O dva roky později je díky skupince velitelů dopaden Čankajšek, který je donucen jednat s KS Číny o jednotné frontě proti Japonsku.

Japonsko získává ve 20. letech velký vliv v Mandžusku, a to díky tamnímu vůdci Čang Cuo-linovi. Tomu Japonci poskytovali zbraně a vojenské poradce a následně od něj očekávali podporu japonských zájmů na území Mandžuska.⁴⁴ Někteří Japonci se domnívali, že je jejich posláním bránit Asii proti západu. Vše začalo na podzim 1931, kdy byla zinscenována sabotáž železnice v Mandžusku. Rok na to došlo k okupaci celého Mandžuska a vyhlášení loutkového státu Mandžusko. Japonsko postupně obsazuje i další oblasti na severu, východě a ve střední Číně.⁴⁵

Jak bylo již zmíněno, začala KS a KMT spolupracovat na jednotné frontě proti Japonsku. Incident v červenci 1937 u mostu Marca Póla vedl k oficiálnímu

⁴² BUCKLE EBREY, s 271-273.

⁴³ FAIRBANK, s.325-26.

⁴⁴ JOWETT, Philip, *Japonská armáda 1931–1945*, Brno 2007, s. 6.

⁴⁵ WASSERSTROM, s. 161.

vyhlášení války mezi oběma státy. Během první fáze války ztratila čínská strana nejen to nejlepší z armády, ale také Peking, Šanghaj anebo Nanking. Druhá fáze byla ve znamení přesunu obyvatelstva více do střední Číny, kde se také tvořila nová centra vzdělání a armády. Na konci druhé fáze, přesněji od roku 1942 získává díky podpoře od spojenců převahu na Japonskem. V této fázi také dochází k úpadku morálky zvláště na straně KMT, naopak na straně KS sílila a bojovala s velkým nasazením. Do třetí fáze války mezi lety 1944-45 pak nastupují Japonci v nové ofenzivní vlně. Ta ukazuje jak neschopná a slabá byla čínská armáda.⁴⁶

Velkou zásluhu na zastavení japonské expanze měly komunistické síly. Počet komunistů mezi lety 1943-1944 rapidně rostl. V roce 1945 měli údajně až 900 000 vojáků. Dne 8. srpna 1945 vstupuje do války také Sovětský svaz. Mandžusko je okupováno až do roku 1946. Komunisté postupně do září 1945, kdy kapitulovalo Japonsko, dokázali ovládnout obrovské území se 125 miliony obyvatel a mohli se tedy znovu postavit KMT.⁴⁷

3 MEZI SOCIÁLNÍ REVOLUCÍ A VELKÝM SKOKEM VPŘED

3.1 Osoba Mao Ce-tunga a jeho příchod k moci

Mao Ce-tung se narodil dne 26. prosince 1893 ve vesnici Šan-šan v provincii Chunan. Tedy v době, kdy Čína zažívala jedno z nejvíce ponižujících a nejslabších období své dlouhé historie. U moci byla 250 let dynastie Čching a systém její vlády se pomalu, ale jistě rozpadal. Mao Ce-tung se narodil do poměrně dobře zabezpečené statkářské rodiny. Od svých 6 let musel pomáhat rodině na polích a po dvou letech byl poslán do vesnické školy. Na Maovu výchovu dohlížel přísný otec, ke kterému si během svého života Mao Ce-tung udělal určitý odstup, který později vyvrcholil až v nenávist. Ve vesnické škole ve Šan-šanu vyučovali tradiční učitelé, kteří kladli důraz na klasické konfuciánské prvky a často odkazovali na první roky čínské historie v období po Kristu. To bylo důvodem, proč mladý Mao

⁴⁶ Tamtéž, s. 162-163.

⁴⁷ WRIGHT, s. 127.

nejevil takový zájem o vzdělání a zpočátku mu stačilo zvládat základy gramatiky. Snem každé statkářské rodiny však bylo, aby se vždy alespoň jedno z dětí dostalo do úřední správy.⁴⁸

V roce 1911 již mladý Mao navštěvoval střední školu. V tomto období studia byl velmi ovlivněn událostmi na venkově, kdy docházelo k velmi častým potyčkám, kvůli nedostatku potravy a hladu. Postupně se jeho vztah ke vzdělání změnil a sám Mao si doslova vynutil pokračování ve studiu. Škola, na které studoval, sídlila v sousedním okrese Siang-siang odkud pocházela rodina jeho matky. Jednalo se o instituci vedenou podle západního vzoru. Byla to poměrně nová škola, která byla otevřena, protože se Mandžuoové chtěli vyrovnat západnímu učení. Cestování za vzděláním znamenalo pro Mao Ce-tunga vůbec první příležitost, jak se dostat mimo rodný Šan-šan. Mladý Mao byl pak doslova okouzlen novým a neznámým světem.⁴⁹

Postupem času se ukázalo, že Mao Ce-tung spíše tíhne k humanistickým oborům než k vědě. Díky tomu přečetl mnoho svazků týkajících se starých čínských dynastií. Jeho celoživotní vášní byla poezie, která ho doprovázela celý život. Velmi obdivoval japonské oslavné písně, které vzdávaly hold vítězství v rusko-japonské válce. Japonsko bylo pro Mao velkým vzorem a zdrojem hrlosti asijské moci. Byl inspirován i řadou exilových aktivistů, kteří se snažili posunout Čínu dopředu, a to přeformulováním starého konfucianismu na nový a moderní s vyhlídkami do budoucnosti.⁵⁰ Neustále však podporoval i císařství v Číně a tvrdil: „*Předpokládal jsem, že císař a většina jeho úředníků jsou čestní, dobří a chytrí muži. Potřebovali pouze pomoc v podobě Kchang Jou-wejových reforem.*“⁵¹

Mao Ce-tung na jaře 1911 nastoupil na 6 měsíců na novou střední školu, a to do Čchang-ša, kam se dostal díky doporučujícímu dopisu od jeho učitele. Mao byl tímto novým kusem světa ohromen, ale místo vzdělání akademického se mu

⁴⁸ SPENCE, Jonathan, *Mao*. Londýn 1999, s. 2-5.

⁴⁹ SHORT, Philip, *Mao*, Brno 2001, s. 37-38.

⁵⁰ SHORT, s. 39.

⁵¹ SNOW, Edgar, *Red star over China: The Classic Account of the Birth of Chinese Communism*, Londýn 1994, s. 161-162.

dostalo vzdělání politické. Hlavním spouštěčem bylo masové povstání v nedalekém Wu-čchanu, kde došlo k bombovým výbuchům, které vládu upozornily na tajné revoluční hnutí.⁵² Celým Čchang-šanem neustále otrásaly protimandžuské nálady. I samotný Mao začal mít velmi negativní postoj vůči vládnoucí dynastii. Stačilo tedy pouhých 6 měsíců, aby se Maovi politické názory úplně změnily.⁵³ Největší známkou odporu mladého Maa byl jeho postoj vůči kultuře copu. Na znamení vzdoru si nechal Mao cop ustříhnout a následně odstříhl cop i jeho spolužákům.⁵⁴

Mao Ce-tung se nakonec pod tíhou několika revolučních projevů na půdě jeho školy přidal spolu se spolužáky na stranu revolucionářů a rozhodl se odjet do Chan-kchou. Počínání revolucionářů však nebylo tak úspěšné, jak očekávali. Ti začali být pronásledováni císařskými vojsky a někteří dokonce popraveni. Maovi se povedlo ukrývat. Výsledkem toho byla náhlá změna postoje. Nakonec se Mao přímo nepřidává k revolucionářské armádě, ale pouze k řadám pravidelného vojska. U armády pak zůstává do jara 1912, poté se vrací ke své vášni ke knihám.⁵⁵

Do roku 1918 studuje v Čchang-ša, kde také úspěšně promuje. Za tuto dobu prošel celý svět několika zvraty. Jedním z nich byl třeba vznik prvního komunistického státu. A právě v tomto období si Mao Ce-tung začal poprvé pohrávat s myšlenkami komunismu a marxismu. Mao si celkově začal rozšiřovat obzory, když se dostal k západní literatuře. V té době ho ovlivnilo i několik myšlenkových proudů a poprvé se také setkal s pojmem socialismus.⁵⁶

Mao již tehdy zastával některé marxistické názory, ale komunistou se stal později, jelikož v té době ještě neexistovala čínská komunistická strana. První komunistická skupina vznikla v květnu 1920 a vedením jedné skupiny byl pověřen Mao Ce-tung. O rok později se všichni členové čínské komunistické strany sjeli do Šanghaje na první Ustavující sjezd čínské komunistické strany.

⁵² SPENCE, s. 13-14.

⁵³ SNOW, s. 164.

⁵⁴ SHORT, s. 43-44.

⁵⁵ SPENCE, s. 15.

⁵⁶ SNOW, s. 164.

Ustavující sjezd měl tři hlavní body projednávání: 1) o jaký typ strany se vlastně bude jednat, 2) jaký postoj má strana stanovit vůči Národnímu shromáždění a vládám v Pekingu a Kantonu, 3) vztah ke Kominterně. O prvním bodě se rozhodlo v bolševickém duchu. Zbylé dva body již nedopadly tak dobře pro Moskvu, jelikož nešlo překonat některé názorové rozdíly. Maova pozice na 1. sjezdu nebyla moc důležitá a také mu bylo vyčteno, že pochází z nevzdělané oblasti. To si Mao vzal k srdci a pustil se do studia. Dne 10. října 1920 byl jmenován tajemníkem chunanského byra KS Číny. Následující dva roky Mao přispěl k rozšiřování členské základny.⁵⁷

Mao na svou stranu dokázal i postupně dostat obyvatelstvo z řad elit a z jejich pomoci později mohl založit „Universitu sebepoznání“. Hlavním posláním této školy bylo stmelit jak inteligenci, taky dělnickou třídu. Ve skutečnosti se však jednalo o školící středisko, které mělo připravovat budoucí stranické aktivisty. Postupem času Mao postoupil z pozice řádného učitele na post ředitele, kde ale nesetřval dlouho, jelikož některé jeho názory nebyly příliš racionální. Velmi zvláštní přístup měl zvláště k tělesné výchově.⁵⁸

Zásadní pro další vývoj formování Maových názorů byl třetí sjezd KS Číny v Kantonu v květnu 1923, kde se rozhodlo o úplné spolupráci s Kominternou. Domluvil se zde následný postup proti severním militaristům. Druhým tématem sjezdu byla také hospodářská výpomoc ze strany SSSR a vytvoření strategie, jak by mohla KS Číny převzít ekonomickou vůdčí roli.⁵⁹ Na tomto sjezdu byl také Mao zvolen jedním z devíti členů Ústředního výboru KS Číny. Čemu však přikládal větší váhu, bylo jeho zvolení tajemníkem nově ustanoveného ústředního byra, které bylo zodpovědné za každodenní práci strany. Od roku 1923 mohl tedy Mao rozhodovat o úřednických věcech nejen na úrovni provincií, ale rozhodoval také o stranických záležitostech na celostátní úrovni.⁶⁰

⁵⁷ SHORT, s. 100-102.

⁵⁸ SCHRAM, Stuart R., *Mao's Road to Power. Revolutionary Writings vol. 2*, Michigan 1994, s. 91-92.

⁵⁹ SNOW, s. 185.

⁶⁰ SHORT, s. 115.

Následné roky se Mao snažil vyřešit situaci s Kuomintangem, který se na rozdíl od KS Číny nechtěl těsně vázat na SSSR. Moskva se snažila, aby obě politické strany spolu vycházely, což se zpočátku dařilo. Několik členů KS Číny bylo jmenováno do řad KMT. I přes všechny snahy SSSR začalo mezi komunisty a zástupci KMT narůstat napětí. Během tohoto období se Mao snažil na svou stranu získat především rolníky. Viděl v této skupině lidí obrovský potenciál pro svou podporu.⁶¹

Vše se změnilo v roce 1927, kdy se do čela KMT dostává Čankajšek. Došlo tedy ještě k zdatnějšímu napojení na SSSR a Mao přistupuje tedy na plný leninský koncept. Mao opět viděl naději v rolnictvu, které mohl zmobilizovat, avšak proti kuomintangské armádě by neměl šanci. V roce 1931 stanul Mao v čele tzv. Ťiangsijské sovětské republiky, což mu dovolovalo vytvořit vlastní armádu. Armáda KS Číny se náhle ocitla pod neustálými útoky Čankajškovy armády, koncem roku 1934 byla donucena KS Číny k odchodu a musela si hledat novou územní základnu, a to co nejdále od kuomintangského vlivu. Komunisté se tedy vydávají na tzv. Dlouhý pochod do města Jen-an, které ustanovili jako nové hlavní město rudých. Pochod během roku dokončilo jen přibližně čtyři až osm tisíc lidí z původních sta tisíc. Během pochodu se do popředí dostává právě Mao. Jako svého nejbližšího spolupracovníka si vybral Čou En-laje. Ten spolupracuje a podporuje Mao Ce-tunga až do konce jeho života.⁶²

Od roku 1935 sídlí Mao Ce-tung v Jen-anu. Zde setrvává i po čas celé druhé světové války. V této době je již KS Číny pod jeho kontrolou. V roce 1942 pronesl na veřejnosti projev v němž stanovoval jasné cíle jeho kampaně. Svým posluchačům řekl: „*Jsmo komunisté, takže musíme dodržovat kázeň a pochodovat v řadě*“⁶³. O rok později měl Mao takové postavení jako ještě žádný jiný čínský komunistický vůdce před ním. Tehdy také začal vznikat kult osobnosti samotného Mao Ce-tunga. O tomto kultu podali svědectví dva američtí novináři Theodor White a Annalee Jaobyová, kteří Jen-an navštívili. Ve své zprávě psali: „*Stal se*

⁶¹ FAIRBANK, s. 343-344.

⁶² CHANG, Jung, HALLIDAY, Jon, *Mao příběh, který možná neznáte*, Praha 2006, s. 110-122.

⁶³ SHORT, s. 292.

předmětem zbožňování a téměř až nechutné otrocké oddanosti těch nejvýše postavených.“⁶⁴ Od 23. dubna 1945 do 11. června 1945 probíhal 7. sjezd KS Číny v Šen-si, zde byl jmenován oficiálně Mao Ce-tung hlavním představitelem KS Číny, byl to důkaz zisku jeho mocenského postavení.⁶⁵

Po 2. světové válce směřuje vývoj v Číně k další občanské válce, ve které soupeřila KS Číny a KMT. I přes lepší vyzbrojenost kuomintangské armády se podařilo zvítězit armádě komunistické, která nebyla početnější, ale za to odhodlanější. Hlavním důvodem však byla nedůvěra obyvatelstva ve vládu KMT. Ta nedokázala vyřešit otázky hospodářské, ani situaci zkorumpovaných úředníků vlády a špatně disciplinované armády. Vlnu odporu vzbudila i nerozhodnost vůči japonské agresi. Oproti tomu se KS Číny podařilo oslovit chudinu, zvláště tu vesnickou. Dokázali naslouchat potřebám této vrstvy a vyvolat v ní pocit, že nová vláda dokáže všechny jejich problémy vyřešit. Velký podíl na vítězství měla i velmi disciplinovaná komunistická armáda, ale i hlásaná hesla, která dokázala oslovit čínskou inteligenci.⁶⁶

Během let 1949-1952 učinili Mao Ce-tung a KS Číny velké změny ve třech velmi kritických oblastech. Byla to ekonomika, která zaznamenala v předcházejících letech úpadek, poté navrácení politické stability, která byla značně rozvrácená a posledním bodem byla reforma armády. Hned po prvním roce těchto změn mohla Čínská lidová republika ukázat svou sílu, a to v Korejské válce, kde bojovala Lidová osvobozená armáda na straně Korejské lidové demokratické republiky.⁶⁷

3.2 Role Čínské lidové republiky v korejské válce

Jednou z událostí, ve které se během 50. let Čínská lidová republika angažovala, byla korejská válka v letech 1950-1953. Ve válce se střetly obě Koreje, na straně Korejské lidové demokratické republiky bojovaly SSSR a ČLR, na straně druhé po boku Jižní Koreje bojovala armáda OSN. Samotná válka později nepřinesla

⁶⁴ Tamtéž, s. 300-301.

⁶⁵ CHANG, HALLIDAY, s. 281.

⁶⁶ BAKEŠOVÁ, Ivana, *Čína ve XX. století. Díl 2.*, Olomouc 2003, s. 3.

⁶⁷ PLETCHER, Kenneth, *The history of China*, New York 2011, s. 302.

jasného vítěze a dodnes řada autorů nechápe některé pohnutky určitých jednotek, zvláště pak Číňanů, kteří se v roce 1950 stáhli z bojišť Severní Koreje.⁶⁸

Počátkem 50. let začala narůstat čínská obava z rozpínivosti Spojených států amerických. Oblast, kterou v té době Američané kontrolovali, byla větší než území pod dřívější britskou nadvládou. Sféra vlivu USA sahala od Japonska po část čínského území, jižní polovinu Korejského poloostrova až k oblastem jižního Pacifiku.⁶⁹ Ještě před vypuknutí samotného konfliktu na korejském poloostrově položily ČLR a KLR základ své spolupráce. V průběhu války pak byly jako podpora korejské armádě zasílány jednotky čínské komunistické armády. Na rady samotného Stalina však měly být všechny tyto vojenské pohyby pečlivě maskovány. V květnu 1950 přijel do Pekingu severokorejský premiér Kim Ir-sen, kde se setkal s Maem, a ten mu přislíbil záložní pomoc při řece Ja-lu.⁷⁰

Mao svůj slib dodržel a opravdu poslal jednotky k řece Ja-lu. ČLR pak jako stát vstupuje do války až v září 1950. Do té doby si nebyla stále jistá svou ekonomickou silou, ale Maova touha po moci, zvláště po výhře nad KMT byla stále více a více rostoucí. V této době nebyly vztahy mezi ČLR a SSSR ideální. Stalin totiž nechtěl slíbit Maovi pomoc při útoku na Korejském poloostrově, ale pouze při ochraně čínského území. Postupem času se však jejich vztah vyvíjel k lepšímu, a to v souvislosti s tím, jak se dařilo v bojích.⁷¹

Americký generál MacArthur dne 17. 10. 1950 posunul své jednotky dál na sever, až do vzdálenosti téměř 60 km od řeky Ja-lu. O týden později změnil své rozhodnutí a dostal své jednotky až přímo k řece, kde střetly s čínskými jednotkami a tak vstoupila ČLR do přímých bojů v Korejské válce.⁷² Čínské jednotky bojovaly proti těm americkým velmi odhodlaně a vytrvaly, díky tomuto tlaku se jim podařilo dostat 10. americký sbor a 8. divizi až o 480 km zpět na korejském území.⁷³

⁶⁸ CATCHPOLE, Brian, *Korejská válka 1950-53*, Praha 2003, s. 13-14.

⁶⁹ JIAN, Chen, *China's road to Korean war*, New York 1994, s. 19.

⁷⁰ CATCHPOLE, s. 24-25.

⁷¹ STUECK, William Whitney, *The Korean War. An International History*, Princeton 1995, s. 52-54.

⁷² CATCHPOLE, s. 80-81.

⁷³ JIAN, s. 125-126.

Koncem listopadu 1950, konkrétně dne 24. se rozhodl americký generál MacArthur ke klíčovému a rozhodujícímu útoku proti čínské armádě. Věřil, že tímto klíčovým útokem zasadí Čínské lidové armádě finální úder a rozhodne tak válku. Čínská armáda však měla plán, kdy plně využila místní znalosti terénu a podařilo se obklíčit jednotky OSN. Dne 28. listopadu se snažily jednotky OSN ustoupit, ale byly zdecimované čínskými jednotkami. V průběhu prosince 1950 se námořním jednotkám podařilo probíjet až do přístavu Chungnam, odkud byly následně evakuovány po moři.⁷⁴

Koncem prosince téhož roku se jednotky OSN zdecimované následky boje, ale také krutou zimou, posunuly na 38. rovnoběžku. Generál McArthur se nechtěl smířit s prohrou, kterou utrpěl od čínských jednotek, a tak začal vyhrožovat jaderným útokem, to mu bylo však ze strany USA a OSN zamítnuto a později to vedlo k jeho odvolání. Na začátku roku 1951 začala Čínská lidová armáda uvažovat o další ofenzivní vlně. Na začátku ledna se podařilo čínským jednotkám překročit 38. rovnoběžku a 4. ledna 1951 byl dobyt Soul.⁷⁵

Na jaře 1951 se karta obrací a čínské jednotky jsou zatlačeny zpět za 38. rovnoběžku a v polovině března je Soul dobyt zpět Američany. Jednotkám velí generál Ridgway, jehož taktika se ukázala jako velmi účinná. Čínské jednotky se ještě pokusily o jednu ofenzivní vlnu, ale jejich snahy byly zmařeny na 38. rovnoběžce, kde se válka změnila na zákopovou. Po delším vyjednávání byla v červenci 1953 podepsána dohoda o „Velké výměně“ zajatců. Na tento akt dohlížela Repatriační komise států složená ze zástupců Švédska, Švýcarska, Polska, Indie a Československa.⁷⁶

Snahu ukončit válku měla také samotná OSN, ta se snažila vypracovat podmínky, za kterých by všechny zúčastněné státy přestaly bojovat a vše by se začalo řešit mírovou cestou. Na toto však nechtěl přistoupit samotný Mao Ce-tung. Ten chtěl nejprve odsun amerických jednotek z pevniny do Pacifiku. Ve stejnou

⁷⁴ GRIESS, Thomas E., *The Arab-Israeli Wars, The Chinese Civil War and The Korean War*, Boston 1987, s. 100-101

⁷⁵ CATCHPOLE, s. 80-81.

⁷⁶ STUECK, s. 348.

chvíli paradoxně zažádal o vstup ČLR do Rady bezpečnosti OSN a přesun nepřátelských jednotek pryč z korejského poloostrova. O možnostech příměří začal Mao uvažovat až poté, co mu americký prezident Dwight D. Eisenhower začal vyhrožovat jaderným bombovým útokem na území ČLR. Dne 27.7.1953 byla podepsána dohoda o příměří mezi představiteli OSN a KLDR spolu s ČLR. Tím došlo k určení 38. rovnoběžky jako demarkační linie a demilitarizovaného pásma.⁷⁷

Úspěšné čínské ofenzivy proti jednotkám Organizace spojených národů formulovaly Čínu jakou novou světovou mocnost. Jednoznačnou hybnou silou během války byla Čínská lidově osvobozenecká armáda. Její síla se odrazila na předešlých úspěších v podobě porážky KMT a jeho následného odsunu na Tchajwan a bojích v Tibetu. To byly však poslední úspěchy Čínské lidově osvobozenecké armády. ČLR přecenila její schopnosti zvláště během bojů se silami OSN z Korejského poloostrova. Čína doufala, že si oba korejské státy vyřeší vše samy mírovou cestou a také dojde k oslabení vlivu z USA.⁷⁸

Korejská válka tedy změnila ČLOA úplně od základu. Do války šla jako Maův velmi dobře fungující poslušný nástroj a po třech letech ve válce se vrátila zbavená všech iluzí a domněnek o jeho vůdčích schopnostech. Vojáci zjistili, že pouze odhodlání nestačí, že k vítězství je potřeba i kvalitního vybavení a toho se jim ze strany ČLR nedostalo. Ve válce zahynulo i mnoho vojenských vůdců, kteří zastávali Maovi názory. Výsledkem bylo, že už nikdy více nebyli jeho naprosto spolehlivými služebníky. Tisíce čínských dobrovolníků během tohoto konfliktu emigrovalo.⁷⁹

3.3 Když jedna kampaň vede k druhé

Než se dostaneme k ekonomické situaci v 50. letech v ČLR, je vhodné nastínit aktuální politickou scénu. Hlavními událostmi byly dvě politické kampaně.

⁷⁷ JIAN, s. 158-160.

⁷⁸ CATCHPOLE, s. 318-319.

⁷⁹ Tamtéž, s. 320.

V letech 1956-1957 to byla Kampaň sta květů v témže období, jakožto reakce na výsledky první kampaně započala nová, a to Kampaň proti pravičákům.

Během prvních let fungování ČLR hledala řada intelektuálů své místo v novém režimu. Postavení intelektuálů bylo ovlivněno již od hnutí 4. května z roku 1919. Tehdy byla situace v intelektuální sféře velmi složitá, jelikož vedle sebe existovaly jak principy západního učení, tak tradiční učení, které mělo za úkol efektivně nahradit prvky západní nauky. Vzdělání bylo stále otázkou majetných rodin anebo těch, kteří měli určité napojení na vládní aparát.⁸⁰

V průběhu první pětiletky, si Mao Ce-tung začal uvědomovat roli intelektuální vrstvy ve společnosti. Věděl, že aby došlo k ještě k rychlejší transformaci státu, je zapotřebí nejen vzdělaných lidí z technických a vědeckých oborů, ale že je také zapotřebí lidí z umělecké sféry. Mao totiž vyžadoval plnou socialistickou transformaci ve všech možných oborech od zemědělství až po zdravotnictví a kulturu, aby ČLR dosáhla postavení světové velmoci a věděl, že je k tomu zapotřebí intelektuálů.⁸¹

Během roku 1955 tedy Mao nechal sestavit komisi, ta měla za úkol zjistit jaké množství intelektuálů je schopno spolupracovat s KS Číny. Na základě výsledků průzkumu byl ustanoven plán na převýchovu tedy plán takzvané intelektuální kampaně. Tento plán byl na sedm let, během kterých měla vstoupit do KS Číny řada lidí z intelektuální vrstvy. První intelektuální kampaně se týkaly kritiky filmu o Wu Shanovi a literárního díla Sen o červeném domě od spisovatele Yu Pingba. Výsledky těchto prvních kampaní neměly žádný větší dopad. Naopak kampaň, která se týkala kritika Hu Fenga⁸² měla jiný výsledek. Hu Feng se taktéž zapojil do kritiky díla Sen o červeném domě a také do některých rozborů děl od Yu Pingba, ve kterých vysvětloval, jak pracovat s historickým materiálem. Následně se však ukázalo, že řada jeho názorů není v souladu se stranickou strategií. Byl obviněn z vedení skupiny, která se snaží podkopat úlohu strany.

⁸⁰ SPENCE, Jonathan D., *The search of modern China*, Cambridge 1990, s. 533.

⁸¹ FAIRBANK, John K., MACFARQUHAR, Roderick, *The Cambridge history of China, Vol. 14: Peoples republic part 1: Emergence of revolutionary China, 1949-1965*. s. 242-243.

⁸² Tamtéž, s. 244.

Všechna obvinění proti Hu Fengovi tlumočil Yano Wenyuan. Hu Feng byl donucen opustit spisovatelský svaz a později byl dokonce obviněn ze spolupráce s KMT a následně byl uvězněn.⁸³

Zásadními událostmi, které oficiálně odstartovaly Kampaň sta květů, byly dva Maovy projevy na jaře 1956. V dubnu Mao mluvil o potřebě zlepšit vztahy mezi členy a nečleny KSČ, obzvláště těch, kteří byli stejně jako komunisté proti KMT, aby se tak předešlo neshodám mezi těmito tábory. Ve svém prvním proslovu také upozornil členy na to, aby se začali zabývat potřebami menšin ČLR. Dokonce prohlásil, že všichni členové KS Číny by se měli učit cizí jazyky a více se zajímat o západní svět. Dne 2. května 1956 poté pronesl svůj slavný proslov, ve kterém pravil: „*Ať rozkvetě sto květů, ať soupeří sto škol*“.⁸⁴ Tato slova nebyla nikdy potom otisknuta v novinách a kolovala pouze v komentářích mezi jeho blízkými spolupracovníky. Jedním z těch, kdo ji později interpretoval, byl Lu Dingyi, ten pracoval jako vedoucí oddělení propagandy ÚV KS Číny a později byl za svou interpretaci Maova projevu potrestán.⁸⁵

Mao se snažil, aby lidé z řad intelektuálů dostali svobodu a mohli se nejen zlepšovat ve své oblasti, ale také aby začali spolupracovat a dokonce kritizovat úředníky a zlepšit tak byrokracii a zvýšit její účinnost. V průběhu roku 1956 však bylo znát, že kampaň neměla takový dopad, jaký si Mao představoval. Zvláště na venkově začala být situace kritická. Produkce, místo toho, aby oproti předešlému roku narostla, tak v některých sektorech klesla. Ke všemu se přidalo ještě nepříznivé počasí. Zemědělci se začali pomalu stěhovat do měst a s návazností na zemědělství začal postupně upadat i průmysl.⁸⁶

Tyto problémy se snažila KS Číny řešit na 1. a 2. zasedání 8. sjezdu KS Číny. Doba mezi těmito zasedáními je vyplněna dramatickými událostmi, které dostaly souhrnný název „hnutí za nápravu stylu práce“. Mao viděl totiž jako hlavní

⁸³ PLETCHER, s. 303-304.

⁸⁴ BAKEŠOVÁ, *Čína ve XX. století. Díl 2.*, s. 54.

⁸⁵ FENBY, Jonathan, *Modern China: Fall and rise of a great power, 1850 to present*, New York 2008, s. 380-381.

⁸⁶ FAIRBANK, MACFARQUHAR, s. 245.

problém rozpory uvnitř čínského lidu. Snažil se o revizi metod stranických funkcionářů a na těchto změnách se měli podílet členové jiných stran, intelektuálové a dokonce soukromí podnikatelé. V dubnu 1957 bylo opět seznámeno obyvatelstvo s Maovým proslovem jen zprostředkovaně a obsahem tohoto proslovu bylo pouze jakési rozšíření témat, o kterých se diskutovalo na začátku kampaně sta květů. Zlom přišel v červenci 1957, kdy byl oficiálně zveřejněn projev Mao Ce-tunga „O správném řešení rozporů uvnitř lidu“. V jedné části projevu bylo též uvedeno: „*V Číně dosud existují kontrarevoluční živly a jejich projevy musí být v zárodku potlačeny*“. Zveřejnění tohoto projevu následně odstartovalo druhou fázi „boje za nápravu stylu“ nazývanou Kampaň proti pravičákům.⁸⁷

Hnutí sta květů dokázalo odhalit pravý vztah některých intelektuálů ke komunistickému režimu v ČLR. Z toho důvodu Mao okamžitě přistoupil k praktikám třídního boje proti intelektuálům, kteří kritizovali režim a stali se z nich tak oběti kampaně proti pravičákům. Mezi první oběti se zařadili Chang Po-chiin, Lo Lung-chi a Ch'u An-p'ing, ten pracoval jako editor kuomintangských novin. Všichni byli označeni jako vůdcové protikomunistické skupiny.⁸⁸ Souběžně pak probíhaly čistky uvnitř byrokratické sféry, kde pracovala řada úředníků nespolehlivě a jen ve vlastním zájmu.⁸⁹

Během hnutí bylo odstraněno 400 000 – 700 000 kvalifikovaných lidí, kteří byli okamžitě označeni za „pravičáky“, nepřátele lidu a dokonce byli vyhnáni na venkov, kde museli pracovat. Komunistický režim se dopustil značného pochybení, jelikož se připravil o vzdělané lidi, které potřeboval ze všeho nejvíce. Do roku 1957 fungovaly ve vládním a správním aparátu dvě skupiny lidí. Tou první byli nekomunističtí liberálové a druhou „vnější kádry“. Díky těmto dvěma skupinám s bohatými zkušenostmi mohli pracovat pro ustanovení nového režimu. V minulosti působili vnější kádry v kuomintangské vládě a zastávaly liberální

⁸⁷ FAIRBANK, s. 585.

⁸⁸ SPENCE, *Modern China*, s. 537.

⁸⁹ BAKEŠOVÁ, *Čína ve XX. století. Díl 2.*, s. 56.

postoje, které jim zůstaly z dob vlády KMT, je později stály místo v politice. Hnutí ukázalo, jak revoluce začala likvidovat lidi, které sama vyprodukovala.⁹⁰

Nejen ve městech, ale i na venkově se k moci dostala nová skupina lidí, kteří byli rekrutováni z řad dělníků a rolníků, tedy nepříliš vzdělaných lidí, kteří neměli ponětí, jak funguje byrokratický a politický aparát. Byli však hnáni nevědomostí a xenofobií. Oproti staré vládnoucí skupině v ČLR tato nová opovrhovala vzděláním, dokázala však být nenávistná, mstivá a skvěle využila nového postavení a podařilo se jí ničit zavedené praktiky. Tito lidé, ale téměř vůbec nerozuměli potřebám moderního státu.⁹¹

Ukázalo se, že pro ekonomicky stabilní a fungující stát je zapotřebí školených a zkušených lidí. Výměna obrovské masy vzdělaných lidí za „obyčejné dělníky“ bylo nerozvážné a mělo katastrofální dopad na život v ČLR. Rok 1957 byl jako první označen jedním z „deseti ztracených let“. I tomu mohl Mao předejít, kdyby nechal vrstvu vzdělaných pracovníků a intelektuálů pracovat jako personál a spolupracovníky, kteří mohli fungovat jako poradní orgán pro novou nezkušenou skupinu úředníků. Jakožto ztracené se označují tato léta z toho důvodu, že režim odmítal pomoc ze strany vzdělaných vlastenců.⁹²

Léta 1956 a 1957 ukázala, jaká byla skutečná podpora ze strany intelektuálů komunistickému režimu. Pro Maa to byl důkaz, že si musí vychovat novou generaci intelektuálů, kteří budou neochvějně věrní straně. Začal klást důraz na třídní původ. Zastrášoval vzdělané vrstvy tím, že o nich tvrdil, že jsou pouhými učiteli, kteří pracují pro proletariát a učí jejich děti. Zdůrazňoval také, že jejich názory se musí shodovat se stranickým programem. Později úplně intelektuály zavrhl a označil je za odpad.⁹³

4 VELKÝ SKOK VPŘED

4.1 Události předcházející Velkému skoku

⁹⁰ SPENCE, *Modern China*, s. 539.

⁹¹ FENBY, s. 383-384.

⁹² FENBY, s. 385.

⁹³ FAIRBANK, MACFARQUHAR, s. 248.

Politicko-ekonomická kampaň velký skok vpřed se do dnešních dějin zařadila jako jedno z nejvíce pošetilých a tragických rozhodnutí čínského komunistického režimu, které mělo katastrofální dopad na tamní obyvatelstvo. Výsledek celé této kampaně se zařadil mezi největší tragédie nejen čínských dějin, ale také dějin světových. Než se dostaneme k samotnému procesu, je třeba zanalyzovat události a příčiny, které předcházely celé této kampani.

Jedním z těchto kroků, který započal již v roce 1949, byla kolektivizace zemědělství, která byla později součástí první pětiletky s cílem obnovit čínské hospodářství. Mao potřeboval nějaký zdroj, ze kterého by mohl financovat rychlou industrializaci svého státu, věděl však, že aby se mu podařilo získávat zdroj ze zemědělství, bude si muset zemědělce získat na svou stranu. ČLR nechtěla zcela přistoupit na sovětský model, aby později nedošlo ke krutým represím jako v SSSR.⁹⁴

Samotná kolektivizace měla 3 fáze vývoje. Krok číslo 1 nařizoval všem rolníkům, aby se seskupily do zemědělských skupin a vzájemně si pomáhaly, tyto skupiny čítaly okolo 5 - 15 domácností. Jednalo se o krok, který byl ze všech tří nejjednodušší a měl hladký průběh. V roce 1953 přišla druhá fáze, ve které se vytvořilo tzv. základní družstvo zemědělských výrobců, zde bylo 20 - 40 domácností. Do tohoto družstva vložili rolníci nejen svou půdu, ale také nástroje a další výrobní prostředky. Úrodu si rozdělili podle hodnoty majetku. Díky tomuto procesu se podařilo vyrovnat rozdíly mezi hodnotou majetku chudých a bohatých rolníků. Nedošlo ani ke kritice ze strany bohatých, jelikož z počátku byly jejich výnosy dostatečné. V tomto období se dostalo do rukou státu velmi malé procento zemědělských pozemků a většina půdy stále zůstávala v rukou rolníků. V prvních letech padesátých let bylo stále možné obchodovat s malými pozemky, což umožňovalo existenci zámožnějších zemědělců.⁹⁵ Toto počáteční období po vítězství KS Číny se někdy označuje jako tzv. „období líbánek“, kdy vyhlídky do budoucna vypadaly velmi idealisticky a dařilo se díky vzájemné pomoci malých

⁹⁴ SPENCE, Mao, s. 63.

⁹⁵ FAIRBANK, s. 575.

vesnických brigád. Lidé také byli neustále povzbuzováni k vytváření kolektivních zemědělských společenství, které vedly k efektivnější výrobě.⁹⁶

V roce 1956, ale přišla třetí fáze, ve které byla vybudována vyšší družstva zemědělských výrobců, kde bylo 100 - 300 domácností. V této fázi se už skutečně jednalo o kolektivní zemědělství, kdy i přes odlišný majetek, nástroje, půdu a dobytek dostávali všichni zemědělci stejně vysokou výplatu. Tento krok nebyl ze strany Maa některými jeho kolegy přijat pozitivně a postavili se proti. Zvedala se také vlna odporu na venkově, kde někteří rolníci vnímali tyto reformy jako formu teroru, ale jejich odpor jen pomohl celou tuto třetí fázi urychlit.⁹⁷ Mezi lety 1954 a 1956 se vyšší družstva zemědělské výroby šířila mnohem větší rychlostí, než se předpokládalo. V průběhu roku 1956 byla celá třetí fáze formálně dokončena a od té doby bylo vyšší družstvo součástí každé vesnice. V roce 1958 se tento zemědělský orgán přejmenoval na výrobní družstvo. Byl součástí systému o třech kategoriích, kde výrobní družstva byla nejnižší a ta vytvářela brigády, které se přetransformovaly na komuny.⁹⁸ V té době dokázala KS Číny vybudovat takový venkovský aparát, který měla kuomintangská vláda pouze ve svých představách.⁹⁹

Do roku 1958 bylo naprosto zrušeno osobní vlastnictví půdy a všechny rodiny se musely shromažďovat do již zmiňovaných komun. Maův tlak na vesnice byl obrovský, chtěl po nich, aby svou produkcí plně podporovaly města. U samotných rolníků však tyto reformy nikdy neměly úspěch a vedly vždy ke svolávání schůzí, které trvaly několik dnů, někdy dokonce i týdnů. Na nich se pak měli rolníci „dobrovolně“ pod tlakem vrátit ke kolektivnímu zemědělství.¹⁰⁰

Všechna úroda rolníků byla zdaněna státem, který následně zavedl systém povinných nákupů obilí. Stát se tak snažil bránit obyvatelstvo před hladomorem a chtěl dostat obchodních smluv se SSSR. Výsledky těchto opatření ale nebyly nikterak úspěšné, výsledkem byl pouze malý přebytek. Z tohoto důvodu se musel

⁹⁶ MACFARCUER, Roderick, *The politics of China: Eras of Mao and Deng.*, Cambridge 1998, s. 11-15.

⁹⁷ FENBY, s. 386.

⁹⁸ Komuna – označení různých druhů a způsobů samosprávy. Komuna spravuje majetek, který je v kolektivním vlastnictví jejích členů

⁹⁹ SPENCE, *Modern China*, s. 541.

¹⁰⁰ FAIRBANK, MACFARQUHAR, s. 255-256.

stát uchýlit i k přidělovému systému obilovin, aby nedocházelo k ne hospodárnému plýtvání. Stát také doufal, že čínský lid bude nakupovat potraviny od státních producentů. Ceny zboží byly velmi vysoké, což bylo také způsobeno obrovskou spotřebou.¹⁰¹

KS Číny nebyla na venkově aktivní pouze v ekonomické sféře. Realizovala se také v oblasti sociální, kde zrušila všechna náboženská a mystická setkání a ceremoniály. Všechno bylo nahrazeno politickými setkáními a propagandistickými sezeními. Režim se též snažil zlepšit vzdělání na venkově a chtěl ukončit některé staré zvyklosti. Jednou z nich bylo svazování chodidel, jehož výsledkem bylo malé chodidlo. Rolnické ženy se tak chtěly přiblížit aristokratickým ženám. Dalším problémem, se kterým se KS Číny musela vypořádat, byla dětská manželství a také závislost na opiu.¹⁰² V roce 1956 byl také představen systém *hukou* takzvaně povolení k pohybu. Tento systém měl zabránit hromadnému odchodu obyvatelstva z venkova do měst.¹⁰³

Počáteční roky kolektivizace vedly k částečnému zlepšení situace v zemědělství. V roce 1956 se podařilo odvrátit hladomor z oblasti okolo řeky Jang-c'-ťiang, díky včasné pomoci ve formě přerozdělení potravin. Po této události se vláda snažila navýšit výsledky sklizně oproti minulým létům, aby tak dokázala těmto to katastrofám předejít. Někteří členové KS Číny včetně Čou En-laje chtěli lehce přetransformovat způsob kolektivizace, aby rolnictvu byla ponechána alespoň část úrody, pro případ, že by přišla další krize.¹⁰⁴

Finálním výsledkem kolektivizace bylo úplné proniknutí politického systému do života rolnictva. Došlo k vytvoření zemědělských kádřů, které jakožto nová společenská vrstva svého politického postavení využívala bez ohledu na své podřízené, které neustále utlačovala. Celý tento systém byl založen na korupci a podlézání vyšším vrstvám. Otázkou však zůstávalo, jestli všechny tyto procesy

¹⁰¹ MACFARCUER, s. 33-38

¹⁰² Tamtéž, s. 39.

¹⁰³ FAIRBANK, MACFARQUHAR, s. 260-262.

¹⁰⁴ PLETCHER, s. 304-305.

napomůžou čínské vládě, aby dokázala nakrmit rostoucí populaci a zároveň z výdělků zvládla financovat expanzi průmyslu.¹⁰⁵

Kromě kolektivizace také k velkému skoku vpřed značně přispělo Hnutí sta květů a na něj navazující hnutí proti pravičáků. Tato hnutí byla předmětem předchozí kapitoly. Jedním z faktorů bylo také neustálé soupeření se západním světem, konkrétně s USA a Velkou Británií. V listopadu 1957 se totiž v Moskvě konaly oslavy 40. výročí Říjnové revoluce, kde se sešli vůdci komunistických stran ze všech zemí. Tehdejší první tajemník ÚV komunistické strany Nikita Chruščov nastolil cíl, během kterého mělo v následujících 15 letech dojít k dostižení a následnému předstížení USA v průmyslové produkci, a to výhradně cestou ekonomické soutěže. Mao Ce-tung byl tímto krokem inspirován a sám se rozhodl, že ve stejném časovém rozmezí překoná ekonomiku Velké Británie.¹⁰⁶

Po první pětiletce doufala komunistická vláda v mnohem větší přírůstky, avšak nárůst produkce obilí činil pouze 1 %, zatímco nárůst obyvatelstva byly 2 %. Původní plán, který dobu industrializace a ekonomického rozkvětu stanovil na 10 – 15 let musel být zkrácen na 8 nebo dokonce 5 let. Během roku 1957 musely být sníženy příděly některých komodit, a to i přesto, že se díky první pětiletce kvóty podařilo naplnit, ale vyhlídky do budoucnosti ukazovaly nevyrovnanost čínské ekonomiky. Na jedné straně se podařilo zvednout průmyslovou výrobu o 18,7 %, jenže zemědělská výroba se zvedla o pouhých 3,5 %.¹⁰⁷ Velký skok vpřed těžil především z nadšení a slepé oddanosti obyvatelstva vůči osobě vůdce Maa a věnovali tak doslova „svůj život“ nekonečné práci.¹⁰⁸

KS Číny musela přejít k novému modelu ekonomické restrukturalizace a opustit tak sovětský model, který byl sice doporučován sovětskými komunisty, ale byl zcela neideální pro Čínu, kde bylo mnohem více obyvatel a převážnou část tvořilo venkovské obyvatelstvo. Díky sovětskému modelu došlo k obrovské vlně urbanizace. Mao kladl velký důraz na vylepšení těžkého průmyslu, stále však

¹⁰⁵ FAIRBANK, s. 581-582.

¹⁰⁶ WASSERSTROM, s.180-181.

¹⁰⁷ SPENCE, *Modern China*, s. 550-551.

¹⁰⁸ FAIRBANK, s.585

potřeboval podporu ze zemědělské sféry. Čou En-laj a Chen Yun přišli tehdy s plánem snížit investice do těžkého průmyslu a přesměrovat je částečně do průmyslu lehkého. Tím by se pro rolníky rozšířila nabídka spotřebního zboží. Chtěli též umožnit přístup zemědělcům k lepším zemědělským strojům a chemickým hnojivům. Výsledkem měla být spokojenost a vyšší efektivita práce. V letech 1958-1962 počítali s nárůstem úrody obilí ze 180 tun na 250 tun.¹⁰⁹

Mao tento pomalý proces odmítal, chtěl co nejrychlejší proces transformace. Opět doufal v podporu revolučního nadšení, které ho v předešlých letech dostalo do vedení KS Číny. Materiální odměny měla nahradit radost z práce. Na programech byly neustálé kampaně, které se soustředily na celkovou ekonomickou transformaci, a to jak na zemědělství, tak na průmysl. Mao tuto dvojí strategii nazýval „chůzí po dvou nohách“.¹¹⁰ V letech 1957-1958 se uskutečnil jeden z prvních kroků velkého skoku. Šlo o krok smysluplný, a jak se ukázalo později i úspěšný. KS Číny věděla, že závlahový systém je velmi důležitý a nechala proto zbudovat zavodňovací kanály, přehrady a protipovodňové hráze. Vytvořili tedy nový vodní režim, díky kterému snížili nebezpečí výskytu sucha a ničivých záplav. Odměnou jim byla rekordní úroda z roku 1958.¹¹¹ Hnacím motorem prací bylo již zmiňované přesvědčení lidu, že jsou vedeni KS Číny k lepším zítřkům.¹¹²

Následující akcí, která měla zvýšit efektivitu výroby, bylo zakládání tzv. místních podniků. Hlavním cílem této akce bylo dostat pohonné hmoty, uhlí a elektrickou energii do vzdálených a špatně dostupných oblastí. Tento dílčí proces skýtal nejen výhody, ale také nevýhody, které však nebyly nijak závažné. Jednalo se o malou efektivitu práce, která ale v čínském prostředí nehrála tak výraznou roli. Výhod ale bylo více, tou hlavní bylo okamžité přizpůsobení se potřebám výroby v dané oblasti a využití zdrojů daného místa. Na druhou stranu to vedlo

¹⁰⁹ SPENCE, *Modern China*, s. 551.

¹¹⁰ FAIRBANK, MACFARQUHAR, s. 260-262.

¹¹¹ BAKEŠOVÁ, *Čína ve XX. století. Díl 2.*, s. 63.

¹¹² FAIRBANK, s. 607.

k částečné decentralizaci řízení národního hospodářství. Vedlo to až k vynětí 80 % všech malých podniků z pravomoci centrálního ministerstva.¹¹³

Ke konci roku 1957 poslalo politbyro KS Číny své městské kádry, aby osobně dohlídly na situaci na venkově a snažily se zvýšit efektivitu výroby. Sloganem tohoto období bylo: „*Více, rychleji, lépe, levněji*“.¹¹⁴

4.2 Průběh Velkého skoku vpřed

Klíčovým zlomem pro další postup během Velkého skoku vpřed byla jednání na konferenci v Pej-taj-che. Ta se uskutečnila ve dnech od 17. do 30. srpna 1958. Na této konferenci byly ustanoveny lidové komuny. Hlavním úkolem lidových komun bylo zefektivnění dozoru nad pracujícími. První komunu nechal Moa zřídit ve své vzorové provincii Che-nan. Tato první komuna dostala název „čchajšaňský sputnik“ a Mao se o ní tehdy vyjadřoval: „*je to velký poklad*“.¹¹⁵ Komuna měla řídit veškeré aspekty života jejích členů. Všechny domácnosti musely odevzdat své soukromé pozemky, domy a zvířata ve prospěch komuny. Lidé byli nastěhováni do ubytoven s odůvodněním, že se tak zefektivní výroba. Řád komun také nařizoval, že pokud bude potřeba nějakého materiálu na jakoukoliv výstavbu, tak se komuna uchýlí k rozebírání domů, které byly opuštěné. Ke konci roku bylo v ČLR zřízeno okolo 25 000 komun. V jedné komuně se pak průměrně sdružovalo 5000 domácností. Tyto lidové komuny byly částečně soběstačné, kde se mzda nahrazovala pracovními body. Tyto body mohli rolníci následně směnit za potraviny, a také byli podle počtu bodů ohodnoceni.¹¹⁶

V provincii Che-nan se dokonce snažil nahradit jména lidí čísly. Každý občan měl na zádech našité číslo. Hlavní myšlenkou celého tohoto procesu bylo zbavit přes 550 miliónů čínských rolníků jejich osobnosti. Chtěl je přetransformovat pouze na stroje bez duše.¹¹⁷ Celé komuny by se daly v podstatě označit za pracovní tábory. Podobnost pracovními tábory byla zřetelná i v systému

¹¹³ FAIRBANK, MACFARQUHAR, s. 297-298.

¹¹⁴ WALDER, Andrew G., *China under Mao: A revolution derailed*, Londýn 2015, s. 153-154.

¹¹⁵ SPENCE, *Modern China*, s. 577-578.

¹¹⁶ FAIRBANK, MACFARQUHAR, s. 307.

¹¹⁷ CHANG, HALLIDAY s. 444.

společných jídelen. Stát zakázal všem rolníkům stravovat se doma a dokonce se postaral o to, že všechno nádobí bylo zničeno a lidé tak museli jíst v těchto jídelnách. Tím, že dostal stát stravování občanů pod svou kontrolu, získal na svou stranu ohromnou zbraň. Pro venkovské funkcionáře bylo tak odpírání jídla formou nižšího trestu pro pracující třídu.¹¹⁸ Někteří rolníci však museli do těchto jídelen chodit až několik kilometrů, byli tedy nuceni chodit několik hodin pěšky anebo se někteří stěhovali do absolutní blízkosti. Výsledkem tedy byly přeplněné ubytovny, ve kterých se tísnili jak muži, ženy, děti tak i staří lidé se ztrátou jakéhokoliv soukromého a rodinného života. S problémem těchto ubytoven narůstal také výskyt nemocí. Řada občanů nechala svá obydlí opuštěná, ta později posloužila až jako stavební materiál, hnojivo nebo palivo do domácích vysokých pecí.¹¹⁹

Koncem roku 1958 začalo mnoho funkcionářů mluvit o rekordní úrodě. Kvóty se vyšplhaly až na neuvěřitelných 375 milionům tun obilovin, převážně rýže, což byl oproti předešlému roku dvojnásobný nárůst. Ve skutečnosti se sklídilo jen 195 milionů tun obilovin. Mezi provinciemi totiž docházelo k neustálému nereálnému nahlašování výsledků úrody. Ale tato konkurence vedla akorát k nedostatku obilovin. Mao a jeho vláda hlásali, že je jídla dostatek ba dokonce přebytek.¹²⁰ Po zveřejnění této informace řada příslušníků kádrů povolila rolníkům, aby se v kantýnách najedli bez omezení. Komuny v některých oblastech tak během 14 dní přišly o své zásoby, které měly rozplánované na čtvrt roku. Tyto události vedly v některých místech k urychlení nástupu hladomoru. Po třech letech i přes neochotu Mao je provoz kantýn ukončen. Jedna část obyvatelstva tento krok vítala, ale druhá, která k jídelnám přestěhovala celé své rodiny, se již neměla kam vrátit.¹²¹ Postupem času nechal Mao několik komun zrušit na nižší formu brigády a několik pozemků vrátil soukromým majitelům.¹²²

¹¹⁸ WASSERSTROM, s.185.

¹¹⁹ FAIRBANK, s. 610.

¹²⁰ COURTOIS, Stéphane, WERTH, Nicolas, PANNÉ, Jean-Louis, PACZKOWSKI, Andrzej, BARTOŠEK, Karel, MARGOLIN, Jean-Louis, *Černá kniha komunismu. Zločiny, teror, represe II*, Praha a Litomyšl 1999, s. 31.

¹²¹ FENBY, s. 401-402.

¹²² SPENCE, *Mao*, s. 75-78.

V roce 1958 se Mao snažil jako součást Velkého skoku také kromě venkova proměnit tvář měst. Snažil se ve městech vybudovat městské komuny, které měly ve městech vytvořit podobné organizované pracovní tábory jako byly na venkově. Systém, který se mu podařilo zavést do vesnic však nebyl vhodný pro velkoměsta.¹²³ Z měst chtěl čistě průmyslová centra a z tohoto důvodu prohlásil: „*Výroba je na prvním místě, život až na druhém*“ a při pohledu na siluetu Pekingů pravil: „*V budoucnu se chci rozhlédnout a vidět všude kolem samé komíny*“!¹²⁴

Kromě zemědělství se také na srpnové konferenci v Pej-taj-che řešila situace okolo průmyslu, jelikož Mao viděl tyto dva sektory jako základní pilíře celé ekonomiky. V oblasti průmyslu se řešila hlavně výroba oceli a železa, kdy mělo dojít k dvojnásobnému navýšení výroby z roku 1957 z 5,3 milionu tuny oceli na necelých 11 milionů tun.¹²⁵ Tento Maův program, kdy celý národ musí vyrábět ocel, vedl postupem času k další katastrofě. Mao zapojil do tohoto kolosálního projektu všechny občany napříč zemí, bylo mu jedno, jestli se jedná o lidi s pracovními zkušenostmi z tohoto oboru, nebo jen o obyčejné rolníky. Bylo nařízeno, aby se na venkově začaly budovat malé tavící pece. Čínský venkov byl zaplaven čoudícími komíny od tavících pecí. Americký novinář Sidney Rittenberg napsal: „*Každý kopec, každé pole ozařuje světlo z tavící pece. Ocel se produkuje i v místech, kde dříve nevytavili ani náprstek*“.¹²⁶ V polovině roku 1958 bylo vyhlášeno zbudování 30 000 až 50 000 malých domácích pecí. Ke konci října stejného roku jich bylo už dokonce milión.¹²⁷

Ze strany rolníků a dělníků bylo vynaloženo obrovské úsilí. Jak už bylo zmíněno, jako palivo do pecí bylo používáno dřevo nejen ze stromů, ale také z neobydlených domů po rolnících. Pro výrobu oceli se pak tavily v pecích nejrůznější předměty od hrnců, pánví a jiné, aby se tak získal kovový šrot. Tento krok byl ze strany dělníků učiněn z důvodu naplnění výrobních cílů. Během

¹²³ FAIRBANK, s. 611.

¹²⁴ CHANG, HALLIDAY s. 446.

¹²⁵ CHAN, L. Alfred, *Mao's Crusade : Politics and Policy Implementation in China's Great Leap Forward*, In. Oxford University Press, Oxford 2001, s.71-74.

¹²⁶ KARNOW, Stanley, *Mao and China. A Legacy of Turmoil*, New Yourk 1990, s. 93.

¹²⁷ DIKÖTTER, Frank, *Mao's Great Famine: The History of China's Most Devastating Catastrophe, 1958–62*, New York 2010, s. 28-30.

výroby železa a oceli musela být zavřena řada institucí, ať už se jednalo o jiné továrny, školy anebo dokonce nemocnice, aby se pracovníci přesunuli plně k výrobě kovů. Též byli rekrutováni někteří zemědělci. Ti však byli většinou vybírání z řad mužů. Šlo o část pracovní síly, která později v zemědělství výrazně chyběla.¹²⁸

Ve Wu-čchanu se v prosinci konalo zasedání ústředního výboru, kde byly oznámeny plány pro následující rok. Pro produkci byla stanovena kvóta 430 milionů tun, což bylo dvakrát více než pro rok 1958. Později měla být ale oznámena o 15 % nižší cifra. V případě oceli se podařilo vyrobit 10,7 milionů tun, ale ve skutečnosti to bylo 9 milionů tun, které byly později sníženy na 8 milionů tun opravdu kvalitní oceli.¹²⁹ S ohledem na výsledky zjistil Mao, že kvóty, které byly stanoveny na srpnové konferenci byly nereálné. Na prosincovém plénu tedy uznal svou chybu, že se mu nepodařilo spojit jeho zapálení pro věc s praktickým uvažováním.¹³⁰

Na konci roku 1958 se podařilo dosáhnout ve výrobě oceli hodnoty 10,7 milionu tun. Nakonec však pouhých 40 % představovalo opravdu kvalitní ocel, která byla ale vyráběna ve velkých ocelárnách, kdežto nekvalitní ocel představovala produkci domácích pecí. V lednu 1959 navštívil Mao řádnou ocelárnu v Mandžusku a zjistil, že opravdu vysoce kvalitní ocel lze vyrábět pouze ve velkých ocelárnách, kde se používala kvalitní paliva jako uhlí. Nerozhodl se však radikálně zastavit výrobu oceli v tzv. „pecích na dvoře“, až později během roku 1959 od tohoto průmyslového programu tiše upustil.¹³¹

Vstup do druhého roku Velkého skoku byl mnohem horší než nástup do roku prvního. Původní nadšení a slepá oddanost, která hnala úspěchy vodních staveb, záhy vyprchaly v průběhu nesmyslné kampaně za výrobu oceli a železa. Taktéž se nevhodně nakládalo s velmi dobrou úrodou z roku 1958, což mělo

¹²⁸ FAIRBANK, MACFARQUHAR, s. 309-10.

¹²⁹ CHANG, HALLIDAY s. 446-447.

¹³⁰ CHAN, s.178.

¹³¹ WEI, Li, TAO YANG, Dennis, *The Great Leap Forward: Anatomy of Central Planning Disaster*, In: *Journal of Political Economy*, Chicago, 2005, s. 840-877.

za následek nedostatek osiva, krmiva a potravin. Ekonomicky špatný program výroby oceli si časem vyžádal i úplnou revizi původních plánů průmyslové výroby. Na úkor průmyslu utrpělo zemědělství, kdy byla většina rolníků přesunuta do průmyslu.¹³²

4.3 Důsledky Velkého skoku vpřed

Na jaře 1959 se začalo ukazovat, že politika Velkého skoku vpřed nebyla ideálním krokem. Velmi velkým faktorem, který tyto neúspěšné výsledky ovlivnil, byly účelně zmanipulované hodnoty výroby a zemědělské produkce. Politické buňky úmyslně navyšovaly kvóty, které ale nebyly z reálného hlediska splnitelné. Někteří z vyšších představitelů lidové Číny si začali všimnout jistých nedostatků celého systému. Do července 1959 se začalo postupně upouštět od politiky Velkého skoku.

Výsledky procesu pomalého upouštění od Velkého skoku vyvrcholily na začátku července na konferenci v horské vesničce Lu-šan, po které v srpnu následoval 8. sjezd Ústředního výboru KS Číny. Hlavním tématem byly výsledky Velkého skoku vpřed. To bylo původní myšlenkou celého zasedání, které se ale změnilo v mnohem více. Mao opět začal velmi tvrdě prosazovat politiku Velkého skoku i přes jeho dosavadní nevelké úspěchy. Co bylo pro Mao šok, byla vlna kritiky, která se vznesla ze strany několika funkcionářů. Nejznačnější názorový nesoulad vnímal Mao vůči tehdejšímu ministru obrany Pcheng Te-chwajovi. Důvodem, proč měl ministr Pcheng Te-chwaj protichůdný názor, byla jeho návštěva rodné vesničky. Ministru obrany zůstal na mysli tragický výjev zcela zdevastované vesnice, kde se ladem povalovaly kusy nepotřebného železa, trosky nadobro rozbořených domů a zcela zubožení staří lidé a malé děti. Tito lidé doslova živořili.¹³³ Jakožto cestu kritiky zvolil ministr Pcheng Te-chwaj sepsání osobního dopisu přímo Maovi. V dopise popisoval katastrofickou situaci, která byla způsobena touto nesmyslnou kampaní, ale Pcheng Te-chwaj si byl vědom toho, jakou osobností je Mao, a proto volil slova velmi obezřetně. Mao si, ale dopis

¹³² COURTOIS, WERTH, PANNÉ, PACZKOWSKI, BARTOŠEK, MARGOLIN, s. 32-33.

¹³³ CHANG, HALLIDAY s. 450-451.

vzal jako útok na jeho osobu. Následně Mao ukázal dopis svým nejvěrnějším pracovníkům a označil tento akt jako vzpouru pravicově orientovaných členů strany. Ministr Pcheng Te-chwaj byl okamžitě odsouzen jako spiklenec a hlava protikomunistické skupiny.¹³⁴ Pcheng Te-chwaj byl následně odvolán z funkce ministra obrany a na jeho post byl jmenován Lin Piao.

Díky svému vítězství se ihned Mao vrhl do další fáze Velkého skoku, která byla v mnoha ohledech ještě tvrdší, vedla ale ještě k mnohem více katastrofickým následkům.¹³⁵ Vládní aparát se opět uchýlil k navyšování kvót produkce obilovin, což vedlo k tragickému hladomoru v ČLR. Hladomor nezpůsobilo jen samotné navyšování kvót, tedy špatný ekonomický systém, ale také nepříznivé počasí.¹³⁶ I když se Maovi podařilo uklidnit situaci ve straně, kde muselo dojít k čistkám, začal Mao ztrácet svou moc a určitou prestiž, a to právě díky Velkému skoku, tyto všechny aspekty pak vedly roku 1966 k započetí Velké proletářská kulturní revoluce.¹³⁷

Asi největším a nejzávažnějším důsledkem Velkého skoku byl obrovský čínský hladomor. Velký hladomor by se dal označit jako výsledek kombinace špatného ekonomického systém, radikálních nepromyšlených zemědělských změn a také určitého společenského tlaku a počasí. V důsledkem odklonění pracovníků k průmyslové výrobě byla řada zemědělských pozemků ponechána opuštěnými.¹³⁸ Tyto neobdělávané pozemky byly postiženy hnilobou, a ty plodiny, které se nezkazily, časem zničili škůdci. Během velkého skoku se také vedla kampaň proti škůdcům, která měla za úkol vyhubit krysy, mouchy, komáry a vrabce. Právě útoky, které byly vedené proti vrabcům se považovaly za jeden z faktorů, který urychlil hladomor, protože po vyhubení vrabců nebylo zvířete, které by zlikvidovalo kobylky, jež napadaly ještě nenakažené plodiny plísni.¹³⁹

¹³⁴ Tamtéž, s. 448.

¹³⁵ KARL, Rebecca E., *Mao Zedong and China in the Twentieth-Century World*, Durham 2010, s. 102.

¹³⁶ THAXTON, Ralph A. Jr., *Catastrophe and Contention on Rural China*, Cambridge 2008, s. 200-202.

¹³⁷ SPENCE, *Modern China*, s. 580.

¹³⁸ DIKÖTTER, s.45.

¹³⁹ BERNSTEIN, Thomas P., *Mao Zedong and the Famine of 1959–1960. A Study in Wilfulness*. In: *The China Quarterly*, 2006, 186, s. 426-428.

Úřady si byly plně vědomy do jakého problému se s produkcí obilovin řítí. Snažily se tedy regulovat přemrštěnou produkci, ale tlak ze strany centrálního vedení jim to nedovoloval. Z důvodu nahlašování nereálných kvót se úřady uchýlily ke strategii, kdy prohlašovaly, že obilovin je přebytek, proto mohou zmenšit osevní plochu, aby tak mohly snížit kvóty produkce. Velký export znamenal malý zůstatek obilovin pro obyčejné rolníky, což vedlo v některých oblastech k hladovění.¹⁴⁰ Ještě větší nárůst hladovění způsobilo sucho v roce 1959 a záplavy od Žluté řeky ve stejném roce.¹⁴¹

Během let 1958-1960 patřily obiloviny stále mezi největší čínský vývozní artikl, a to i přes to, že venkov byl zužován hladomorem. ČLR vyvážela do zemí, jejichž životní úroveň byla několikanásobně lepší. Mao se však stále snažil přesvědčit okolní svět, že je vše v pořádku, a že všechny jeho plány brzy doznají úspěchu. ČLR nepřijala ani zemědělskou pomoc ze strany Japonska, kterou představovalo 100 000 tun pšenice, a to vše jen kvůli zachování postavení před ostatními zeměmi.¹⁴² Během hladomoru také ČLR vyvážela zemědělské produkty do některých koutů Afriky a na Kubu, tudíž nebylo patrné, že by nějakou pomoc potřebovala.¹⁴³

Kromě venkova také utrpěla některá města, jelikož došlo ke snížení dodávek agrární produkce do měst, nejednalo se však o takový problém hladomoru jako na venkově, kde na rolníky nezbyvalo téměř nic ze sklizně. K fenoménu nedostatku potravin došlo v celé zemi, ale v oblastech, kde byly Maovi reformy přijaty s největším důrazem jako An-chuej, Che-nan a Kan-su byly dopady opravdu obrovské, čemuž odpovídá razance, s jakou byly tyto reformy prováděny. Obrovský počet obětí hladomoru byl zaznamenán v tehdy nejlidnatější provincii S'-čchuan¹⁴⁴. Této provincii se nazývalo „Sýpka nebes“, jelikož zde byla obrovská míra porodnosti. Během Velkého hladomoru bylo také zaznamenáno několik případů kanibalismu, což ukazuje, že lidé museli žít opravdu v otřesných

¹⁴⁰ FAIRBANK, MACFARQUHAR, s. 312-314.

¹⁴¹ WEI, TAO YANG, s. 840-877.

¹⁴² PLETCHER, s. 315.

¹⁴³ KARL, s.105.

¹⁴⁴ FENBY, s. 403.

podmínkách.¹⁴⁵ Zemědělská politika Velkého skoku spojená s Velkým hladomorem pokračovala do ledna 1961, kdy bylo 9. plénem 8. sjezdu ÚV KS Číny rozhodnuto o ukončení celé této kampaně. Začalo se s omezením vývozu a byl domluven dovoz obilí z Kanady a Austrálie, čímž se snížil dopad nedostatku potravin. Tato pomoc zvláště napomohla přímořským oblastím.¹⁴⁶

Počet osob, které zemřely na hladomor, se pohybuje okolo 30 milionů až 55 milionů. Nebylo přesněji zjištěno, co bylo přesnou příčinou úmrtí populace, jestli se jednalo o vysílení z práce, či právě hladomor. Pokud se bude počítat s nejnižší hranicí 30 milionů mrtvých, lze označit hladomor během Velkého skoku vpřed bezesporu jako největší hladomor v čínské historii a také jako jeden z největších ve světových dějinách.¹⁴⁷ Politika Velkého skoku dokázala zvrátit tendenci tehdejšího klesání úmrtnosti. Během Velkého skoku byla úmrtnost stále nižší než porodnost. Díky následujícím rokům 1960 a 1961, kdy byl hladomor a kontrolovaná porodnost, stoupla úmrtnost neuvěřitelným způsobem. Stalo se tak po třetí, kdy za posledních 600 let poklesl počet čínské populace.¹⁴⁸ Po roce 1961 začala úmrtnost opět klesat a začala se blížit hodnotám před rok 1950.¹⁴⁹

Někteří historici dodnes diskutují, jaké byly okolnosti celého hladomoru Frank Dikötter ve své knize uvádí prohlášení. Dvě prohlášení se týkala čínského ministra zahraničí Čchen-i, který řekl: „*Mezi dělníky se objevily oběti, ale není to dost, aby nás to zastavilo v našich plánech. Tohle je cena, kterou musíme zaplatit, není to nic, čeho bychom se měli bát. Kdo ví kolik lidí muselo být obětováno na bojištích a ve věznicích? Nyní máme jen pár případů nemocných a mrtvých. To nic není!*“¹⁵⁰

Během těchto pro ČLR tzv. „ztracených let“ neumírali lidé jen hladu. Řada z nich se stala obětí vrahů anebo byli podrobeni mučení, na jehož následky

¹⁴⁵ MEISNER, Maurice, *Mao's China and after*, New York 1999, s.215-216.

¹⁴⁶ FAIRBANK, MACFARQUHAR, s. 317.

¹⁴⁷ PENG, Xizhe, *Demographic Consequences of the Great Leap Forward in China's Provinces*. In: *Population and Development Review* 13, 1987, 4, s. 639-670.

¹⁴⁸ CHAN, s.181.

¹⁴⁹ MACFARCUER, s. 90.

¹⁵⁰ DIKÖTTER, s. 70.

zemřeli. Údajně takto zemřelo 2,5 milionu lidí, tedy stejný počet, který spáchal sebevraždu. Počty mrtvých, kteří nezemřeli z důvodu hladomoru, se od provincie lišil, většinou se ale pohyboval kolem 10 % z celkového počtu mrtvých. Lidé, kteří takto zemřeli se většinou vzepřeli vládě, nebo odhalili skutečná čísla týkající se sklizně, ba dokonce se snažili si uschovat alespoň trochu úrody kvůli obživě anebo někomu jinému část úrody ukradli.¹⁵¹

Jediným výsledkem Velkého skoku nebyl pouze hladomor, tato obrovská kampaň se také podepsala na ekonomické situaci země a též měla dopad na čínskou vládu. Na počátku Velkého skoku ekonomika ČLR mírně rostla. Po roce 1960 ale začala výrazně klesat až do roku 1964. Během kampaně, jak již bylo zmíněno, došlo k demolicím stavení některých dělníků, aby se z nich později mohl vytvořit stavební materiál pro stavbu nových továren nebo silnic, a to za účelem vytvoření lepších podmínek pro žití. Některým byl dokonce majetek zdemolován za účelem trestu.¹⁵²

Špatná agrární politika na konci 50. let vedla k postupné dekolktivizaci majetku během 60. let, na kterou později navazoval další čínský vůdce Teng Siao-pching. Režim nedokázal během prvních let kampaně zachránit několik milionů rolníků, ale ve chvíli, kdy se rozhodl zasáhnout, tak napomohl zlepšit život dalším stovkám milionů jiných. Začal tak na počátku 60. let.¹⁵³ I přesto, že někteří z členů strany riskovali své místo vyřčením kritiky, tak se nebáli označit vinu za špatné ekonomické řízení na vedení KS Číny. Tvrdili, že je potřeba k vedení správné ekonomické cesty vzdělaných lidí a lidí s odbornými znalostmi. Předpokládaný Maův nástupce Liou Šao-čchi v roce 1962 prohlásil, že výsledky kampaně v podobě hospodářské katastrofy, byly zapříčiněny ze 30 % přírodou a ze 70 % lidmi.¹⁵⁴ Ukázalo se, že obrovským problémem, který měl dopad nejen na počet

¹⁵¹ PENG, s. 639-670.

¹⁵² MACFARCUER, s. 91-92.

¹⁵³ SPENCE, *Modern China*, s. 582-583.

¹⁵⁴ DIKÖTTER, s. 74-75.

mrtvých rolníků, ale také na hospodářský rozpad, byly obrovské nároky na kvóty, které byly nesplnitelné spolu s výsledky, které neodpovídaly skutečnosti.¹⁵⁵

Pro některé úředníky byly výsledky Velkého skoku doslova smrtelné, jelikož byli odsouzeni a následně popraveni za vydávání špatných informací o výsledcích hospodářské politiky. V roce 1959 odstupuje Mao Ce-tung z funkce předsedy ČLR, stále však zůstává předsedou KS Číny. Následným oživením hospodářské politiky byli pověřeni Liou Šao-čchi a Teng Siao-pching. Roku 1962 bylo na čínské politice znatelné, že se strana odklání od extremistické ideologie, která vedla k Velkému skoku. Během tohoto roku bylo svoláno několik konferencí, na nichž bylo rehabilitováno několik politiků, kteří v minulosti kritizovali Maovu špatnou politiku. Postupně se obyvatelstvo začalo odklánět od kultu osobnosti samotného Maa. Čínská vláda označila výsledky Maovy politiky, jako obrovskou ztrátu pro Čínu.¹⁵⁶ V únoru 1962 na konferenci Sedmi tisíců kádrů začal Mao se svou sebekritikou, a také uznal, že je načase postupně přejít k demokratickému centralismu. Mao se se svou politikou držel až do roku 1966 v pozadí, kdy se pokusil o svůj politický „návrat“ ve formě Velké proletářské kulturní revoluce.¹⁵⁷

5 ZÁVĚR

Čínská lidová republika představovala již v 50. letech 20. století nejlidnatější stát světa. Z tohoto důvodu měla řada událostí v tomto časovém úseku velmi katastrofální důsledky. Pro Maa bylo takové množství lidí během té doby velmi užitečným. Tito lidé byli oddaní vůdci, lze je tedy označit jako osoby bez vlastní vůle. Velká většina z nich také nebyla příliš majetná a z tohoto důvodu neměla co ztratit ba naopak mohla tato část obyvatel získat na základě změn, které jim měla Komunistická strana Číny a zvláště Mao Ce-tung přinést. Hlavním cílem práce bylo zmapovat všechny zásadní události v 50. letech a zanalyzovat jejich příčiny a důsledky. Podle dostupné literatury lze říci, že v některých ohledech chtěl Mao

¹⁵⁵ WALDER, s. 151.

¹⁵⁶ KARL, s. 106-107.

¹⁵⁷ SHORT, s. 391.

opravdu zlepšit situaci v Číně, avšak většina se shoduje, že šlo spíše o jeho vlastní prospěch. Právě odhalit skutečné pohnutky je velmi složité, protože stávající komunistický režim neumožňuje plný přístup k informacím a lze jen tedy spekulovat jaká je skutečnost.

Období 50. lét v ČLR se měla nést ve znamení velmi rychlého a efektivního mocenského růstu. Snaha režimu zařadit se mezi světové velmoci byla znatelná ve všech odvětvích. První polovina 50. let se nesla v duchu stabilizace moci a ukotvení komunistického režimu uvnitř státu. Zpočátku byl velmi znatelný vliv ze SSSR, avšak postupem času od něj ČLR odstupuje, aby nedošlo ke špatným výsledkům jako právě v SSSR. Bohužel výsledky vlastní politiky byly stejně jako v sousedním SSSR tragické. Během těchto prvních let lze pozorovat první záchvěvy nesouhlasu některých obyvatel s politikou komunistického režimu. První známky byly znatelné po korejské válce. Zde řada vojáků zjistila, že k vítězství nestačí pouze odhodlání, ale též řádná výstroj a vybavení, které byly na straně protivníků zcela na jiné úrovni. Část lidí začala pochybovat o Maovi jako o dokonalém vůdci. Mao postupem času na tyto podněty reagoval a za využití vzdělaných lidí z intelektuálních vrstev se pokusil o částečnou kritiku systému, která mu měla odkrýt nedostatky. Kampaň Sta květů se však zvrtila v obrovskou kritiku celého komunistického režimu. To Mao donutilo k prvním čistkám ve straně a došlo též k výměně vzdělaných lidí za obyčejné oddané dělníky. Výsledky této politiky ukázaly již v počátku, jak je zásadní mít na důležitých postech zkušené a vzdělané lidi.

Hlavním motivem pro uskutečnění Velkého skoku vpřed bylo, co nejrychlejší dosažení ekonomické dokonalosti a zařazení se mezi velmoci. Potřeby obyčejných lidí byly odsunuty až na druhou kolej. Mao byl hnán vidinou toho, že vstane v čele jedné z nejmocnějších zemí světa, která bude mít jedno z nejdokonalejších hospodářství. Zpočátku se možná Mao snažil o mírné zlepšení situace pro obyčejné lidi, postupem času však jeho rozum plně zastřel chtíč po osobní moci. Chtěl vymanit ČLR ze sovětského vlivu a toužil po tom se velmi silným hráčem na mezinárodním poli. O tom vypovídá i ústup od sovětského

modulu, který se nezdál Maovi příliš efektivní. Rozhodl se pro vlastní hospodářskou politiku, které měla razantně zvýšit ekonomický blahobyt země. Politika Velkého skoku vpřed se nejvíce dotkla zemědělství, jelikož zemědělská produkce měla být klíčová pro tuto novou hospodářskou kampaň. Zemědělská produkce byla totiž jediným možným zbožím, se kterým mohla ČLR konkurovat ostatním mocnostem. Neznalost ekonomiky ze strany Maa znamenala, že celý Velký skok vpřed byl spíše idealistickou představou, která skončila obrovskou tragédií. Jedním z výsledků a také tím nejzásadnějším byl obrovský hladomor, při kterém zemřelo minimálně 30 miliónů lidí. Důvodů, proč došlo k hladomoru je několik. První z nich je kolektivizace majetku, která měla zvýšit intenzitu výroby, výsledkem byl, ale pravý opak. Řada rolníků během prací padla fyzickým vyčerpáním, ani jejich psychický stav nebyl ideální, jelikož na ně neustále tlačili komunističtí úředníci. Ti byli vystavováni tlaku z nejvyšších pozic. Dalším důvodem bylo falešné nahlašování výše zemědělské produkce. Toto nepřetržité soupeření regionů vedlo k neustálému nadhodnocování vypěstované úrody. Ve výsledku na samotné rolníky zbylo minimum produkce, aby se dorovnaly chybně nahlášené kvóty. Velkým zásahem do zemědělství byl též odvod obrovského množství zemědělců do průmyslu. ČLR se rozhodla pro nelogickou masovou kampaň výroby železa a oceli. Po roce 1960 se začínají objevovat první pochybnosti o této iracionální kampani, ale až v roce 1961 ČLR přijímá první potravinovou pomoc.

Již velmi v brzkém věku si Mao Ce-tung uvědomil, že by chtěl změnit společnost. V jeho životě ho velmi ovlivnily změny, které se v Číně během jeho mládí udály. Věřil, že v budoucnu dokáže vytvořit úplně novou společnost, kterou bude vést. Během své cesty na vrchol hledal ideální sílu, která by mu mohla pomoci k mnohem rychlejšímu vzestupu a tuto sílu našel ve venkovském obyvatelstvu, o které se během své vlády neustále opíral. Opora, kterou pro Maa představovala masa, dokázal vždy využít. Ať už se jednalo o převzetí moci komunistickým režimem, či Velký skok vpřed, tak později Velkou proletářskou kulturní revoluci. Lze až s úžasem sledovat, jak dokázal Mao neustále věřit tomu, že on je tím vyvoleným, kdo dokáže přebudovat celou Čínu. Problémem, ale bylo,

že k tomu nestačí pouze slepá oddanost obyvatel. Jak je možné z dostupné literatury vidět.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAKEŠOVÁ, Ivana, *Čína ve XX. století. Díl 1.*, Olomouc 2001.
- BAKEŠOVÁ, Ivana, *Čína ve XX. století. Díl 2.*, Olomouc 2003.
- BERNSTEIN, Thomas P., *Mao Zedong and the Famine of 1959–1960. A Study in Wilfulness*. In: *The China Quarterly*, 2006, 186, s. 426-428.
- BUCKLE EBREY, Patricia, *The Cambridge Illustrated History of China*, Cambridge 1996.
- CATCHPOLE, Brian, *Korejská válka 1950-53*, Praha 2003.
- COURTOIS, Stéphane, WERTH, Nicolas, PANNÉ, Jean-Louis, PACZKOWSKI, Andrzej, BARTOŠEK, Karel, MARGOLIN, Jean-Louis, *Černá kniha komunismu. Zločiny, teror, represe II*, Praha a Litomyšl 1999.
- DIKÖTTER, Frank, *Mao's Great Famine: The History of China's Most Devastating Catastrophe, 1958–62*, New York 2010.
- FAIRBANK, John King, *Dějiny Číny*, Praha 1998
- FAIRBANK, *The Cambridge history of China, Vol. 11: Late Ch'ing 1800-1911 part 2*, Cambridge 1980
- FAIRBANK, John K., MACFARQUHAR, Roderick, *The Cambridge history of China, Vol. 14: Peoples republic part 1: Emergence of revolutionary China, 1949-1965*, Cambridge 1987
- FENBY, Jonathan, *Modern China: Fall and rise of a great power, 1850 to present*, New York 2008.
- GRIESS, Thomas E., *The I. Arab-Israel Wars, the Chinese Civil War and the Korean War*, Boston 1987.
- CHAN, L. Alfred, *Mao's Crusade : Politics and Policy Implementation in China's Great Leap Forward*, In. Oxford University Press, Oxford 2001, s.71-74.
- CHANG, Jung, HALLIDAY, Jon, *Mao příběh, který možná neznáte*, Praha 2006.
- JIAN, Chen, *China's road to Korean war*, New York 1994.

- JOWETT, Philip, *Japonská armáda 1931–1945*, Brno 2007, s. 6.
- KARL, Rebecca E., *Mao Zedong and China in the Twentieth-Century World*, Durham 2010.
- KARNOW, Stanley, *Mao and China. A Legacy of Turmoil*, New Yourk 1990, s. 93.
- LIŠČÁK, Vladimír, *Dějiny Číny, Taiwanu a Tibetu v datech*, Praha 2008.
- LIŠČÁK, Vladimír, *Čína*, Praha 2002.
- MACFARCUER, Roderick, *The politics of China: Eras of Mao and Deng.*, Cambrige 1998.
- MEISNER, Maurice, *Mao's China and after*, New York 1999, s.215-216.
- PENG, Xizhe, *Demographic Consequences of the Great Leap Forward in China's Provinces*. In: *Population and Development Review* 13, 1987, 4, s. 639-670.
- PLETCHER, Kenneth, *The history of China*, New York 2011.
- SHORT, Philip, *Mao*, Brno 2001.
- SCHRAM, Stuart R., *Mao's Road to Power. Revolutionary Writings vol. 2*, Michigan 1994, s. 91-92.
- SNOW, Edgar, *Red star over China: The Classic Account of the Birth of Chinese Communism*, Londýn 1994.
- SPENCE, Jonathan D, *Mao*. Londýn 1999.
- SPENCE, Jonathan D., *The search of modern China*, Cambridge 1990.
- STUECK, William Whitney, *The Korean War. An International History*, Princeton 1995.
- THAXTON, Ralph A. Jr., *Catastrophe and Contention on Rural China*, Cambridge 2008, s. 200-202.
- WALDER, Andrew G., *China under Mao: A revolution derailed*, Londýn 2015, s. 153-154.

- WASSERSTROM, Jeffrey N., *The Oxford illustrated history of modern China*, Oxford 2016.
- WEI, Li, TAO YANG, Dennis, *The Great Leap Forward: Anatomy of Central Planning Disaster*, In: *Journal of Political Economy*, Chicago, 2005, s. 840-877.
- WRIGHT, Davis Curtis, *The History of China*, Santa Barbara 2011.

7 RESUMÉ

The thesis *Political and economic development of the People's Republic of China in the 1950s*. All the events that took place during the 1950s were linked to the person of Mao Zedong. Who was the leader of the supreme leader of the Communist Party of China. All the political steps that Mao Zedong had carried out during this period had a tragic impact on the lives of millions of citizens. They also had a huge impact on the economic and social situation.

The first half of 1950s marked the stabilization of the power of the Communist Party of China. On the international scene, the People's Republic of China participated in Korean War. The result of the war wasn't positive for the communist regime. Mao Zedong's popularity has declined. That is reason why Mao Zedong has been for the gradual reconstruction of the system. The result was the One Hundred Flowers Campaign and the Anti-Rightist Campaign. Many educated people have been expelled and ordinary people without education and experience have been replace them. The system began collapse slowly. Mao chose a radical policy to kick off the country's rapid economic upswing. He wanted People's Republic of China to become the state with one of the best economic of the world.

The Great Leap Froward was the economic policy that took place between 1958 and 1961. The communist regime wanted a very rapid economic increase. Mao Zedong hoped that only the passion and loyalty of the population would suffice for his achievements. He relied on agriculture. This was the only sector in which the People's Republic of China could compete with other states. Collectivization and people's communes have been introduced. Most farmers have been moved to industrial production. They had to produce iron a steel in domestic furnaces. Over time, the system proved to be ineffective. The result of the Great Leap Forward was a huge famine and a destroyed economy. An estimated 30 million people died during the famine.